

28002

CATON THEODORIAN.

PRIMA △ △ △ △ △ △

△ △ △ △ **DURERE**

BUCUREȘTI
Institutul de Arte Grafice
„CAROL GOBL”
S-sor I. ST. RASIDESCU
Str. Doamnei, 16.

1906.

RPR

BIBLIOTECA CENTRALA

A

UNIVERSITAȚII

DIN

BUCUREȘTI

I 5189

~~37070~~

? Curent ~~37020~~ Forma

n° Inventar A. 8246 Anul

Secția Defazită Raftul

Domnului T. Bagdan
Directorul, "Cuvorbirilor și
Teracii", omagiu din partea
Autorității

și 2 Retomierie 906

PRIMA DURERE

NUVELE, SCHIȚE ȘI IMPRESII

1956

DE ACELĂȘ :

PETALE (Nuvele și schițe. 1891. — Epuizată).

Inscr. N. 8.246

CATON THEODORIAN.

I. 5189

278204

PRIMA △ △ △ △ △ △

△ △ △ △ **DURERE**

85728

Donațiunea
ION BOGDAN

BUCUREȘTI

Institutul de Arte Grafice

„CAROL GÖBL”

S-sor I. ST. RASIDESCU

Str. Doamnei, 16.

1906.

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI
COTA 5189

5667 7081/NOJ

EC 89/04

B.C.U. Bucuresti

C85728

PREFAȚA

Când după cincisprezece ani dela publicarea primei tale scrieri, care nu fusese întâmpinată cu prea mare indiferență, te hotărăști a strânge, de prin revistele și ziarele în cari le împrăștiaseși, o serie de produceri cărora nu le dasei vreo atenție în cursul anilor și pe cari aproape le uitasei, înseamnă că nu ai pretențiunea de mare scriitor și că nici gândul gloriei nu te răsfață.

Atunci de ce le-am mai publicat aceste crâmpoie, scrise după povața sufletului și scrise mai mult pentru mine?

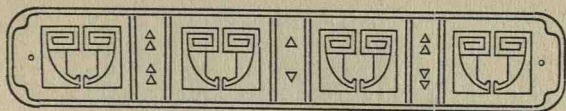
S'au găsit câțiva amici cari să-mi bată capul, îndemnându-mă și stăruind să folosesc repauzul pricinuit de împrejurări politice, să împlinesc fețele unui volum, — și n'am avut puterea să mă împotrivesc.

Acesta este rostul paginilor ce urmează.

Las autorilor morali ai păcatului meu, toate urmările ce vor decurge din ascultarea ce le-am dat.

C. T.

Râmnicu-Vâlcea, 27 Mai 1906.

PRIMA DURERE.

Ce sărbători de tristă aducere aminte!
Tata căzuse bolnav. După ce în ultimele alegeri numai cu o depășire de câteva voturi pierduse scaunul de deputat; după ce de curând un trimes al guvernului cercase, fără izbândă, a-l face să primească prefectura de Romanați; plecase, în calitate de membru al comitetului permanent, pe care și-o păstrase, în satele de pe marginea Dunării, cari erau bântuite de boale, pentru a regulă împrumutarea însușărilor și se întorsese acasă pignit. Doctorii nu-i cunoșteau încă boala; îi dădeau de toate, pe încercate. Abia în ajunul Crăciunului recunoscură vărsatul, dar, ziceau, un vărsat ușor, care aveà să treacă fără primejdie.

— „Să depărtați însă numai decât copiii“, grăi

doctorul Banciu adresându-se mamei, care deja pregătise pentru noi, tustrei copiii, încăperile caselor de jos, din curte.

Și cum mi-se limpezesc și astăzi toate în minte. Furăm depărtați pe dată, duși în căsicioarele cele mici din fundul curții, iar Banciu, bunul doctor Banciu, veni să ne altoiască, după ce, cu luare aminte, ne căutase pe fiecare și se încredințase că nu suntem atinși de boală.

Pomul de Crăciun nu se aprinse anul acela pentru noi și darurile nu ne veniră ca de obicei. Cui eră să mai ardă d'aldastea, când tata eră bolnav și mama, așteptându-și ceasul să ne dea un frate nou, nu se urniă de lângă căpătâiul lui, pentru a-i da doctoriile, pe cari le luă foarte cu greu, pentru a răspunde cerințelor lui, pentru a-i face suferințele mai ușoare?... Frauelein Hedwigh, guvernanta noastră, avusese totuș grijă să ne cumpere câte ceva: cutii cu lotonuri, cărți poleite, casete cu jucării, cofeturi. Dar darurile acelea, de cari căutam să ne bucurăm, rămâneau stinghere prin colțuri, pe mese, prin paturi, și ochii noștri, — ai lui Mariu și ai mei, — cari pricepeau deja destule, căutau întrebători și triști prin geamurile ferestrelor,

spre locuința de sus, spre odăile în cari luminile nu se stingeau toată noaptea și o neconținută mișcare ne spuneă că tata trebuie să boalească greu.

Săniile doctorilor intrau și ieșau într'una; apoi către seară trei deodată: se făceau consulturi, pe semne, căci câteși trei urcau scările împreună și tot împreună ieșau convorbind cu aprindere...

Câteva zile boala părea neschimbată. O soră a mamei, Muma, cum îi ziceam noi, coboră de mai multe ori pe zi, ne cercetă sănătatea, ne mângâia și ochii ei compătitori nu spuneau nimic mai mult decât puteam pricepe noi la opt și la zece ani!

A doua zi de Crăciun, când doctorul se rosti că altoaele noastre au prins și că nu mai e primejdie să ne molipsim, fuserăm luați cu multă grijă, trecuți pe din dos, pe intrarea ce da pe-o ulicioară dosnică, prin coridoare lungi, până în dormitorul cel mare din casele de sus, unde trei paturi fuseseră așezate pentru noi și ni-se mai aduse și o sumedenie de jucării.

Mama, ajunsă de oboseală, părăsise pe tata și zăcea și ea alături, în ietacul despărțit de

odaia lui numai printr'o uşă bine înfundată cu plapome şi saltele, ca molima să nu poată răzbi. Copilul ce se născu a treia zi de Crăciun, Ştefan, venià pe lume în zile posomorite pentru noi şi ai noştri.

Doctorii nu duceau mare grijă de boala tatii şi ne umpleau de bune speranţe: Cetià, se interesà de politică şi aşteptà, răbdător, convalescenţa. Eram în ietac şi ne jucam cuminţi pe lângă patul mamei, când bunica noastră iubită, Băbiţa, veni şi luă pe prunc, îl înfăşură într'un tartan gros, trecu în sala cea mare şi-l duse în faţa uşii cu geamuri a odăii în care zăcea el, ca să i-l arate şi să-i spună că este şi acesta, al patrulea, tot un flăcău. Şi când se înapoiă bucuroasă, spunând cum tata surâsese şi cum ridicase dreapta şi făcuse spre copil semnul crucii şi al binecuvântării, picături de lacrimi se scurseră din ochii ei blânzi şi mângâietori...

În ziua anului nou doctorii păreau şi mai veseli încă, socoteau pe tata trecut de toată primejdia; adăogau însă că boala fiind în descreştere molima e mai mare şi că mama cată să fie depărtată din ietacul vecin cu odaia scumpului nostru bolnav. Câteva femei apucară pa-

tul ei, îl trecură prin odaia în care ne jucam noi copiii, și o duseră, culcată, în cea d'a treia cameră, mai largă, mai aerată și mai liniștită.

Și tata mergea bine, tot mai bine, însănătoșindu-se pe fiecare zi și întrebând de noi cari, dornici de o îmbrățișare, adăstam să-l vedem iară și să ne prindem mânuțele de gâtul lui,

A doua zi de anul nou fusese un ger cumplit. Din limpezimile cerului scânteiau steluțe albe de chiciură, pomii din grădina tăcută stăteau nemișcați sub podoaba de mărgele înghețate și capetele noastre nevinovate se lipiau pe geamurile ferestrelor, cătând, prin dantela de cristaluri neregulate, spre neînțelesul trist al naturii de-afară, care se uniă cu melancolia neînțeleasă din sufletele noastre profane. Ziua trecuse liniștită și către aprinsul lumânărilor, mai de timpuriu ca altă dată, fuserăm trimiși la culcare, în pătuțeanele noastre alăturate, în cari somnul avea să ne alinte trupurile sbuciumate și repauzul să ne alunge gândurile și uritul...

Nu adormisem încă, când un țipăt sfâșietor răsună de-afară. Sărirăm spăimântați de prin paturi, dădurăm să alergăm, să întrebăm, să

pricepem ; dar ușile se deschiseră și rude grăbite năvăliră, liniștindu-ne pe noi, pe mama : Hedwiga, guvernanta, o nemțoaică nervoasă, se întâlnise prin coridoarele stinse cu Ioșca rândașul, și se speriasă...

În aceeaș noapte însă toți cei din casă vegheară ; bunica, mătușa mea, intrau și ieșau, mergeau la mama, îi surâdeau și plecau, șoptindu-și tăinuitoare cuvinte, se apropiau de paturile noastre și se depărtau în vârful picioarelor, cu figuri supte, cu ochii obosiți, după ce se încredințau că noi, de bună seamă, dormim, pe brațele îngerilor și subt aripele viselor trandafirii... Iar de dimineață, a doua zi, când istoviți de veghe ne îmbrăcam tăcuți, năpădeam spre ferestre și cercam să talmăcim taina pe care nimeni nu ne-o împărtășia, tânjiam pe la geamuri și vedeam o mișcare neobișnuită prin curte, prin grădină, unde servitori și rândași alergau într'una, ducând legături grele, urcând în pavilionul de geamlâc, lăsând acolo ceea ce aduceau și întorcându-se încărcăți cu altele...

Ce se petrecea oare în casă la noi ? Nu pricepeam nimic și pricepeam totul ; nu mi-se spu-

nea nimic și mi-se spunea de ajuns ca inima să mi-se strângă într'o groaznică presupunere.

*

Erà pe la începutul lui Fevruarie, aproape șase săptămâni de când tata căzuse bolnav, de când nu-l mai văzusem și de când toți ocoliau să ne vorbească de el... Într'o după amiază, frațele mamei, unchiul nostru care locuia pe-atunci la Paris, se înapoiă în țară și aducându-ne frumoase daruri veni la noi... Trecu, apoi, în odaia mamei și stătù multe ceasuri. Mai târziu ne chemă și pe noi, ne mângaiè frunțile și ne împinse spre Mama care plângea tăcută și-și înăbușia suspinele. . . Și când tot el ne spuse că am pierdut pe tata, o înțelesesem deja, o simțisem de mult. Dar lacrimile nu veniră ca să topească într'o ușurare ceeace-mi ardea inima.

N'am plâns.

N'am plâns nici când toți cei din casă purtă, în sfârșit, să dea drumul lacrimilor pe cari le uciseseră atâta, pentru a nu deștepta bănuelile mamei, pe care trebuiau s'o cruțe;

Nici când am aflat ce însemnase țipătul guvernantei noastre, care se nemerise să treacă

pe dinaintea odăii tatii, tocmai în minutul când își dădea sufletul și ea îl văzuse muncindu-se cu moartea ;

Nici când am auzit că în aceeaș noapte fusese ridicat din casă tatăl meu și dus la cimitir și așezat pe oranist în biserică și îngropat a doua zi, în coșciugul țintuit de cu vreme ;

Nici când mi s'a spus că toți bunii lui amici se feriseră a veni la îngropăciune de frica molimei și că mai nimeni din cei cari îl iubeau nu putuseră să meargă spre a-i spune cel de pe urmă adio ;

Nici când veșmintele tuturor fură schimbate printr'altele negre, prin doliu și zăbranic. Nu, n'am plâns. Mi-se închisese inima și-mi secase ochii !

Dar în patul meu, noaptea, când mi-a apărut ca o umbră, dojenindu-mă par'că pentru ne-simțirea mea, mi s'a deslegat inima și șiroaele au năpădit din ochi-mi, cum nu vor mai fi fost lacrimi și cum nu vor mai fi suspinat inimi . . .

*

Îmi este intipărită încă înfațișarea casei noastre, cum am văzut'o după ce ni-se desvăluisese

taina și când, însoțind pe mama, ne-am dus să îngenuchem la mormântul lui înghețat și învăluit de zăpadă. Un miros greu, de doctorii, în toate părțile, pete negre pe scândurile arse de fenic, urme de stropituri negre pe pereți, peceți roșii mari pe casa de bani și odaia lui goală, pustie, cu ferestrele deschise, cu zidurile reci, cu câteva sticle de doctorii adunate și uitate prin colțuri, pe cămin, pe la praguri cu vase mari, pline cu dezinfectante tari. Patul de bronz desfăcut și strâns de-o parte, despuiat, fără așternut, fără coperitoare,—toate ridicate și duse în chioscul din grădină și în ziua când văzusem mișcarea aceea stranie și prepuelnică.

Nimic din camera care fusese a lui nu putea să mi-l mai reamintească și totul, însă, îmi spunea de el, vorbea inimei mele înmărmurite.

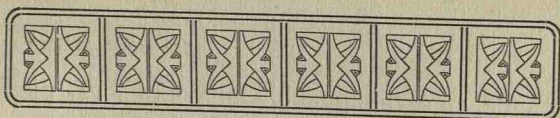
*

— Douăzeci și șase de ani de atunci!

Și el se odihnește liniștit sub coloana măreață de granit a cimitirului Sineasca din Craiova, departe de orașul în care locuiesc astăzi... De mult nu mi-a mai fost dat să plec capul și să îndoesc genuchii în fața acelui granit, care

e semnul locului lui de veșnică și neturburată odihnă. Nici flori n'am mai putut semăna de mult, nici cunune n'am mai putut duce. Dar cu cât anii vin și trec, cu atât amintirea lui se desprinde mai proaspătă, cu atât inima mea vorbește mai mult memoriei lui iubite și din durerea totdeauna nouă ce mi-a pricinuit ducerea lui, împletesc cununi de imortale ce cresc în inima mea și cari nu se pălesc nici de arșițele dogoritoare ale soarelui, nici de vânturile năprasnice nu se scutură, nici de flacăra dorului meu nu se usucă.

O DIVERSĂ.

Numai pădurea ar putea spune cât de frumoasă eră Luciana în rochia ei ușoară, bine strânsă pe corpul ei mlădios, cât de poftitoare se desenă întreagă subțrângerea cingătoarei prinsă cu paftale mari de sîdef și cât de bine îi ședeă când, nebună, alergă printre arbori, țipând pentru a auzi apoi prelungul răspuns al adâncurilor, sau chiotind pentru ca tovarășele ei, tinere și tot atît de frumoase, s'o audă și să știe că nu s'a pierdut, că le urmează. Și tot pădurea ar spune, dac'ar ști să grăiască, ce drăguțe erau jocurile și nebuniile lor și cât de nevinovate și de cuminți erau ele în tovarășia singurului însoțitor, Sandu, care le ajută să treacă stîncile, să sară pîraele ce șerpuiău printre râpe, le da mîna cînd dinainte li se iviă vreo prăpastie, sau culegea ramuri plă-

pânde, cu cari impodobià mijlocul unora, pieptul altora, sau părul Lucianei.

In vacanță și la Rucăr, cum să nu-și dea drumul inimei, să nu alerge, să nu cânte, sau să nu rătăcească prin desișul pădurii, când anii sunt tineri și natura îndemnătoare ?

Două luni de sburdălnicie se scurseseră însă ca o clipă. Septemvrie soseà, toamna se prevesteà pe munți și pe dealuri, frunzele păliau și despodobiau codrul. Lumea se duceà, căci ea iubește muntele, pădurea și murmurul graiului ei numai vara, când aiurea e cald și când la munte se trăește. Când vine toamna toți fug: munții îi înspăimântă, pădurea le spune lucruri triste; iar vântul, care începe să șuere jalnic prin unghere, vorbește de iarnă și-i gonește.

La plecarea lui Sandu, Luciana desprinse de la gâtul ei alb, frumos și plin, șireagul de mătânii de lemn de trandafir, pe cari le cumpărase dela un călugăr din Athos, ce venise cu lucruri frumoase prin Rucăr; erà singura ei podoabă, singurul giuvaer ce sărutase de atâtea ori frumusețea gâtului ei. Dar când i-le întinse mâna-i tremură, pleoapele-i tremurară și pentru întâia oară nu cuteză să se uite în ochii lui; și

le dete iute, mai mult pe furiș și se uită în lă-turi, să n'o fi văzut cineva.

Iar când se despărțiră, când Sandu își luă rămas bun dela părinții Lucianeii și dela surorile ei, vocea lui atât tremură, fața lui atât pălise că uimì pe toți, el vorbărețul și glumețul cu-noscut. Luciana îl însoți câțiva pași și-i șopti la despărțire :

— „Să le ții; sunt sfinte și sunt parfumate. Să-ți poarte noroc, să-ți aducă aminte de frumusețea codrului, de cântecul paserilor, de gla-sul adâncurilor, de crâng și de pajiște.

— ... Și de ochii tăi, Luciano...“ încheiă du-ios Sandu, întinzându-i mâna fierbinte și tre-murătoare.

Cu trenul de seară pornì din ~~Câmpu-Lung~~ spre București. Trenul erà ticsit, vagoanele în-țesate de călători; unii înghesuiți pe locurile ce apucaseră, alții mulțumindu-se cu câte-un loc-șor pe geamantanele rămase prin culoare, odih-nindu-se cum puteau, sau cercând să adoarmă.

Sandu nu-și cătă loc, ieși afară pe platformă și-și sprijini coatele de balustrada de fier, pier-zându-și privirea în nesfârșitul unei minunate

noapți de toamnă. Cerul luminat de mii de candelă, luna revărsând poleială, dealurile umbre tăcute ce se arătau când mai înalte, când mai pitite, erau toate farmece plăcute cari îi umpleau sufletul cu mângâieri, cari îl trimeteau spre locurile vesele și fericite și-i aduceau în minte blândul și cumintele chip al Lucianei. Trenul sbură cu el și cu gândurile lui, pe obraji-i aprinși și rumeni flutura aerul nopții reci, aripi parfumate pluteau în văzduhuri, frunze desprinse de prin copaci sbureau luate de vânt și treceau repezi ca niște falfâiri diafane, cădeau pe platformă, i-se aninau pe pălărie, sau mureau în adâncul văilor. Și cum sbură de iute mașina drumului de fier, ducând cu ea lanțul de vagoane, așa alergă și Sandu pe sborul gândurilor, așa uită de lumea pe care n'o iubise nici odată, așa își închipuia că lângă el simte pieptul Lucianei, suflarea ei încălzindu-i inima, părul ei mângâindu-i fața, că fug amândoi, că se topesc într'aceeaș simțire, că sbor spre fericirea neatinsă, spre culmea înaltă și neajunsă, spre țărnel depărtat și nevăzut, spre vârtejul amețirilor ce îmbată de plăcere...

Și-și aminti de mătaniile de lemn de tran-

dafir ce-i dăruise ea. Dete să le scoată din buzunar, să le sărute, să respire parfumul gâtului ei... Desprinse mâna de pe drugul de fier al balustradei, în clipa când trenul făcù o zguduitură grozavă, îl izbi cu spinarea de ușa vagonului, apoi îl aruncă înainte cu capul de drug, amețindu-l... Măinile-i cătară un sprijin, brațele tăiară văzduhul, capul îi căzù greu, — se prăbuși între vagoane și peste trupul lui îmbucătățit trecù monstrul de oțel.

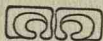
Iar țipătul ce în aceeaș clipă tăia tăcerea nopții, părù mai mult un suprem adio, de cât un strigăt de durere.

Gazetele din București publicau a doua zi la „Fapte diverse“ știrea următoare :

„Aseară din trenul accelerat ce sosea de la Câmpu-Lung, între stațiunile Stâlpeni și Clucereasa, un bețiv care nu se putea ține pe picioare a căzut între vagoanele drumului de fier.

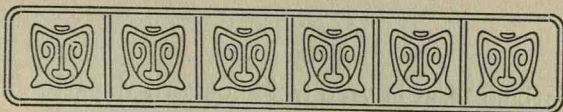
Nenorocitul a fost omorât pe loc.“

Așa se face cu chestiile

in România ! ? adesea

Aproape pozitiv

DINTR'O MANEVRĂ.

Sosiseră aspre porunci la comandamentul corpului întâiu de armată: nimeni să nu fie scutit de manevrele de toamnă. Rezerviștii și concediații contingentelor chemate urmau să fie cu toții, în păr, pe la corpuri, nici chiar pentru cazuri de boală nu se încuviință scutire: cei ușor bolnavi urmau să intre în infirmeriile respective, cei mai greu în spitalele militare. În așa condiții și cu strașnicile ordine date de comandament, zadarnic aş mai fi cercat să mă codesc. Trebuiă să-mi iau inima în dinți.

În ziua de 20 August 1895 îmbrăcai uniforma de călăraș, încălțai cismele pintenate, încinsei sabia și mă prezintai la ștabul corpului meu, regimentul întâiu de călărași, comandat de colonelul Șaguna și bivuacat în lagărul dela Balta-Verde,—un platou vast, fără pomi și fără

iarbă, așezat la vreo trei kilometrii departe de Craiova.

Cu prietenia mai multor ofițeri din regiment, foști colegi ai mei prin liceu și școala militară, și deosebita dragoste a maiorului ajutor, Constantin Toplicescu, un vechiu și bun amic, n'aveam să mă tem prea mult de rigorile și privațiunile concentrării. Totuș gândul manevrelor, ce aveau să urmeze concentrării, grozav mă neliniștia. Galonații mă făcuseră să port mare grijă de necazurile ce profetiau c'o să îndurăm. Mi-se spuneau prăpăstii: că trupa o să rămână zile întregi nemâncată și nebăută prin sate și prin cătune, c'o să dormim sub cerul liber, fără adăpost, sub rouă, sub brumă și sub ploaie. Și cu o mulțumire rară, sergenții—cari nu mă puteau suferi din pricina prieteniei mele cu ofițerii — priveau neliniștea ce-mi producea poveștile lor prăpăstioase. Iar zilele se treceau cu repeziciune îngrijitoare.

Ziua pornirii se apropiă, sosise. Regimentul desfăcea corturile, strică baracele, împachetă, încarcă furgoanele cu efecte de îmbrăcăminte, cu conovețe, țăruse de bivuac, cu lăzi ofițerești,

cutii de tinichia cu carne conservată,—cu toate câte trebuesc unui regiment la manevre.

Priveam cu jale la toată această operă ce se săvârșia cu iuțeală dinaintea ochilor mei, mă uitam trist la câmpia mare și veștejită ce se întindea nesfârșită pierzându-se în depărtări, din cotro se înțelegeau urmele șterse ale dealurilor Jiului și mă cuprindea o milă de toată câmpia aceea întinsă, cu pământul căreia mă înfrățisem și care avea să rămână pustie, pustie...

Eră în jurul meu o mișcare generală pe care n'o înțelegeam, la care nu luam parte; rămăsesem singurul străin în mijlocul strigătelor, poruncilor, nechezatului cailor, sunetului trompetelor, sgomotului asurzitor și mișcării ce domnea. Iar gândul plecării îmi răpunea sufletul și-mi amărâ inima.

Câmpul rămăsese bătătorit și gol. Corturile se desfăceau, se încărcau, furgoane grele cu roți mari și trase de câte patru cai voinici începeau să se miște, se duceau înșiruri lungi pe șoseaua Bechetului, ce șerpuiă dispărând pe dupe coline, spre bariera Craiovei. Trompetele sunau „punerea șeilor“, apoi „cailor afară“, după aceea „încălecarea“, „onoruri drapelului“, pe când

cel mai nou sublocotenent escortă în galop pe vagmistrul ce purtă drapelul, ascuns în tocul lui de mușama nouă, trecând pe dinaintea întregului front și așezându-se la mijlocul regimentului și în sfârșit, „marșul de plecare“... Iar ceva mai târziu regimentul nostru treceă pe stradele Craiovei, defilă pe semiplutoane, cu caii oboșiți, cu călăreții albi de praf, cu rețelele ticsite de fân agățate de șei, cu mantalele împachetate sul pe „arcadele dinapoi“ ale șeilor. Sunetul trompetelor se izbiă de zidurile caselor, răsună în lungul ulițelor, iar lumea se adună curioasă prin colțurile stradelor, prin ganguri, pe pragul cafenelelor, cu priviri stinse, cu surâsuri de indiferență, cu zâmbete de admirație, ori cu chipuri compătimitoare.

Peste trei ore trenul militar încărcat cu oameni, cai și efecte, porniă găfăind spre capitală, iar a doua zi în zori regimentul debarcă la marginea Bucureștilor, pe o ploaie deasă, rece și pătrunzătoare, ce păreă o prevestitoare de ghiață la începutul manevrelor.

*

Pe seară soseam cu toții la Cotroceni, po-

păseam noaptea pe câmpia udă și clisoasă, iar a doua zi în revărsat, porneam călări spre Sintești, sat în județul Ilfov, unde regimentul avea să cvartiruiască timp de două săptămâni. Eu fusesem orânduit cu cvartiruirea ce pornise cu două ore înaintea regimentului, pentru a găsi locuințe ofițerilor, trupei, popotei, depozitelor de furage și pregăti adăstarea regimentului. Cu această însărcinare avui grijă de a căuta o bună locuință maiorului și de a-mi asigura și mie un adăpost mai curat.

Pe mama Leana, bătrâna la care nimerii, n'o prea trăgea inima de oaspeți nepoftiți și se lăsa greoaie să-mi cedeze un pătucean în casa ei. Zicea, mai ales, că n'are unde să mă primească, că unde o să-și mai culce nepoții, doi copilași plăviți și grăsulii, rămași în grija ei dela o soră moartă de cu toamnă, că unde să-și mai odihnească oasele Dina, fică-sa, când s'o întoarce, la asfințit, dela vie? Nu, n'avea loc pentru mine, și trebuia să-mi caut aiurea. Și Radu, soldat din acelaș escadron cu mine, care îmi făcea slujba de ordonanță pentru desele și grasele bacșișuri ce-i dam, începuse să-mi adune bulendrele ce descărcasem în casa bă-

trânei, pentru a le duce în altă parte, unde s'o brodi. Dar pe când el sfârșià de adunat și luase în brațe legătura cu lucruri de-ale statului, iată că intră pe portiță o fetișcană năltică, cu mijloc subțire și cu ochi arzători. Era Dina, care, după ce trecu la coșar să-și descarce brațele de buruieni, se întoarse la chibzuială cu mă-sa. Pe când noi ieșam pe portiță, mama Leana ne strigă de pe urmă :

— „De, nu știi de-i fi mulțumit, măiculiță, să sălăsluești în sărăcia noastră; da, uite, Dina zice că... nu e creștinește să dăm suflet de om pe ușe-afară, dacă ni l-a trimis Dumnezeu...”

Și binevoitoare acum, ne deschidea ușa odăii celei mai bune, o încăpere văruiată curat, împodobită cu lucrături frumoase, cu velințe, prosoape, scoarțe și cârpe de borangic, cu un pat ca fulgul și cu perini îmbrăcate în horboțele împletite de o mână harnică și îndemnatică. Casa, în care aveam să locuiesc toată vremea popasului meu în Sintești, era dintre cele mai de seamă din sat, deși nu prea părea pe dinafară, cu o grădină mare și frumoasă în fund din spre porumbiște, cu pomi roditori berechet, cu frunziș umbros și cu vie pe araci.

Acì, subt desişul ramurilor ce înconjurau căscioara şi subt vraja naturii măreţe, dormii prima mea noapte la ţară, şi cunoscuî puţine din farmecile unei vieţi nouă pentru mine profanul...

*

În medicul regimentului, doctorul Beldiman, un rezervist care ură milităria ca şi mine, şi ca şi mine nu se putea împacă cu viaţa cazonă, găsii, dela început, un preţios tovarăş. El pricepù lesne cât îmi erau de nesuferite exerciţiile de manevră pe brigadă la cari eram nevoit să ies în fiecare zi şi cari mă canoneau ore întregi în front, călare; dela el obţinui aproape zilnice şi permanente scutiri. Mulţumită prieteniei lui n'aveam mai nimic de lucru la Sinteşti: calul era în seama lui Radu, care-l îngrijiă ca şi pe-al lui, muniţia tot în mâinile lui, — de călărie nu mai purtam nicio griją. Eram ca şi în vilegiatură şi nu-mi lipsia nici chiar o masă bună, căci primisem învoiala de a mânca la popota ofiţerilor, plătind preţul convenit. Zilele mi-le petreceam cetind cărţile pe cari mi le-adusesem în coburii şei, sau ziarele ce se aduceau maiorului la câte două-trei zile

regulat, iar seara mergeam la cârciuma lui Damian, de ascultam scripcarii satului, ce sco-teau din coardele vioarelor lor învechite ac-cente calde și armonice.

După câteva zile începusem însă să mă cam plictisesc, mai ales că ofițerii nu mai veniau seara la Damian, nevoiți să țină de urît colo-nelului, care în fiecare seară făcea critica lup-telor și mai ținea să aibă ascultători pentru faimoasele sale episoade din Algeria, unde ser-vice în legiunea străină, — în acelaș regiment unde se distinsese Regele nostru ca subloco-tenant, — înfruntând toate neajunsurile și nutrin-duse uneori cu *kous-koussu*, în lipsă de ali-mente mai substanțiale; soldații se adunau în grupe, se amestecau cu țărani, intrau prin curțile lor, aprindeau focuri și se adunau cu fetele laolaltă, cântau din fluer, sau se tolăniau, rupți de oboseală, pe prispe, pe când câinii lătrau pe ulițe, se încăerau, sau se legau de drumetii trecători.

Numai în curtea mamei Leanei nu venia ni-meni. Vagmiștrii și sergenții, singurii cari își luau voie a intra orișunde, ocoliau căsuța unde ședeam eu, fie că nu le era plăcută to-

vărășia mea, fie că voiau să-mi arate astfel disprețul lor. Așa rămâneam mai totdeauna lângă Dina, fata de a cărei frumusețe vorbea tot satul și pe care niciun flăcău nu îndrăzniă s'o flecărească ca pe celelalte. Era așa de ciudată fata aceasta, așa de cuminte și așa de puțin vorbitoare și ochii ei galeși așa de asprii pentru cine-ar fi cutezat să încerce vreo glumă necuviincioasă și de rând. Și mai era și tristă... Povestea amărăciunii ei o știa tot satul, tot satul care totuș nu cutezà s'o bârfească: fusese la curtea subprefectului, un ciocoi care-i furase mințile cu viclenii și cu făgădueli de cununie și când colo își bătuse joc de ea și fugise, ca un nemernic, mutându-se la altă plasă, și lăsând-o nemângâiată, înecată în durere și rușine și plină de ură... Înțelegea ea că știam și eu de asta, dar felul cum îi vorbeam în fiecare zi, respectul ce păstram pentru durerea ei, îi da încredere, o făcea să-mi vorbească altfel de cum vorbea de obicei și să se apropie de mine fără sfială... Un simțimânt curat ne împingea unul către altul...

Într'o seară, fără lună și pe dibuite, după ce ne vorbisem mult din strânsoarea mâinilor și

din buze, ne-am pomenit amândoi prin fundul grădinii, pe subt gutui, răcăcitori și tăcuți... Pe negândite ne-am trezit apoi subt un stufig de liliac și tot pe negândite subt adierea nopții și subt murmurul frunzelor, ne-am răsățat o întreagă noapte.

Dinspre ziuă ne întorceam amândoi către casă, ținându-ne de mână și admirând un încântător răsărit de soare. Dar când să ne despărțim, ea spre a se duce la câmp și eu spre a intră în casă, un brigadier năvăliă în goană în curte, cătând să prindă un cal ce scăpase dela conovăț și intrase în ograda mamei Leanei...

Și adouazi tot regimentul știa că Dina se dase 'n dragoste cu *ciocoiul*.

*

Aceasta eră porecla pe care mi-o daseră galonații din regiment. Eră pentru ei un cuvânt de dispreț, ce prinsese și printre ai satului... Ce nu se vorbiă seara la sfatul lor pe socoteala „ciocoiului“. Ținuta mea cu soldații, răceala cu care întâmpinam toate glumele lor grosolane, ațățase și pe săteni în potrivă-mi și nici unul nu se mai uită la mine. Să fi ferit

Dumnezeu să am vreo lipsă și să cer ceva vreunui, orice aș fi plătit și nu s'ar fi milostivit vreunul; între ei și mine era o prăpastie, pe care o săpaseră gradații din regiment.

Doar la urechile Dinei nu venise vorbă că sunt ciocoi. A douazi i-se șoptise și ei însă.

Și d'atunci zadarnic am mai cătat s'o duc prin potecutele grădinii, zadarnic s'o mai urnesc de lângă casă. Nu că mă ură sau că nu-i mai plăcea să stea de vorbă cu mine. Graiul ei era același, privirea ochilor ei galeși neschimbată și podul palmelor ei tot așa de fierbinte când mâinele ei strângeau pe-ale mele. De câteori, apoi, n'am mai stat amândoi de vorbă pe prispă, lângă scăunelul cu trei picioare pe care se odihniă și torcea bătrâna? De câteori n'am surprins privirile ei arzându-mă dornice și de câteori, tremurătoare ca o frunză, nu mi-a înapoiat sărutul prins în fugă, pe furate, în rarele noastre întâlniri, singuri? Pe subt gutui însă și prin grădină, Dina n'a mai voit să mă însoțească.

Șederea regimentului nostru în Sintești se sfârșiă. Cele două săptămâni trecuseră. Eră la 20 Septemvrie. A douazi aveam să pornim

în manevra decisivă, regimentul întâiu fiind din corpul de armată apărător al Bucureștilor.

În noaptea din urmă Dina nu s'a mai deslipit de mine. Brațele ei mă strângeau în încheștări pătimașe și buzele-i ardeau pe ale mele, pe când pieptul îi săltă ațâțat de dorinți neastâmpărate... Și cu toate astea a mea n'a mai voit să fie, nici chiar atunci...

*

Nici nu se luminase bine de ziuă și regimentul pornia din Sintești. După o fântână m'am furișat o minută pentru a mai îmbrățișa odată pe Dina. Ochii îi erau umezi, inima-i bătea să-i spargă pieptul, mâna ei nu se 'ndură să se desfacă dintr'a mea... Câteva minute trecură, trebuiă să plec. Regimentul se depărtă lăsând în urmă-i un nor gros de praf, iar calul meu, simțind pe ceilalți departe, necheză și se smucea să rupă dârlogii cu cari îl prinsesem de cheile fântânii. M'am smuls din încheștarea brațelor ei albe și am încălecat. Din ochii umezi, Dina îmi spunea înțeleșuri de iubire. Dintr'un copac rupsei o ramură și i-o asvârlii, neînduplecat a o părăsi fără nici o vorbă. Calul să-

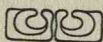
riă nervos pe loc, bătând din copite, și nerăbdător a-și ajunge tovarășii. Mai prinsei un cuvânt al ei:

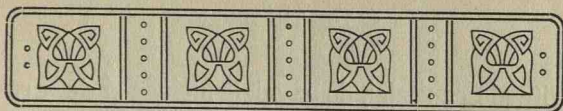
— „Dacă n'ai fi ciocoi, aș fugi cu tine“...

Calul mă depărtă zorit de lângă locurile acelea frumoase și în goana lui turbată nu mai simțeam nimic... Ajunsesem grosul regimentului. Am întors capul. Sinteștii se topiau sub prăfuiala deasă și satul abia se mai osebiă departe...

De lângă cumpăna unei fântâni se mai zăria, par'că, o umbră delicată a unei fete frumoase...

1896.

COMPLICI

Ionel Zoimaru sfârșise de istorisit o poveste frumoasă, pe care toți musafirii lui Artur Băteanu o ascultaseră cu interes. Ionel primiă felicitări pentru verva și talentul cu cari povestise niște peripeții de vânătoare.

Venise rândul lui Artur; numai el nu spusese nimic. Succesul lui Zoimaru fusese prea mare și se cam codiă, dar trebui să se plece înaintea stăruințelor generale:

— „Povestea, de care-mi aduc aminte, este o simplă întâmplare nu tocmai de efect și mă tem că n’o să vă smulgă aplausele cu care încoronarăți pe Ionel; are însă un merit, e adevărată.

Sunt doi ani de atunci. Mă dusesem să mă odihnesc câteva săptămâni la Sinaia; fugisem și eu ca toți bucureștenii de căldurile nesufe-

rite ale capitalei, de pavalele încinse și de grădinile îmbâcsite de praf. În Sinaia ieșam rar, n'aveam de cât prea puține cunoștințe, printre cari familia unui vechiu prieten, în sânul căreia mergeam mai des, căci nu mi-se cereau fasoane și etichetă. Când nu eram la ei, eram pe munte, prin păduri, în excursiuni cu mine singur, pentru a gândi, pentru a visă, — liber și nesupărat; la parc, la cazino, sau la concerte nu mergeam mai de loc. În familia prietenului meu petreceam bine; nevasta lui, o pianistă pasionată, făcea adeseori muzică și din clapele clavirului ieșau acorduri minunate sub puterea degetelor ei de artistă. Amicul meu, al cărui nume e de prisos să vi-l spun, aveă un singur copil, o fată pe care o văzusem crescând și care abia împlinise șasesprezece ani. De mică o numeam Puia; când se făcuse mai mare însă, și ca un fel de respect pentru rochia pe care i-o lungiseră până la glezne, îi ziceam Duduia. Ea îmi mulțumiă tot prin sărutări franțuzești însă, pentru cornetul cu cofeturi ce-i aduceam de la Riegler și dupe cari se nebuniă și nu se sfiă de mine cu toate că se mărise.

Cu toți cei șase-spre-zece ani, Duduia eră

pentru mine tot copilul ce jucasem pe genunchi și din nasul căruia scoteam — cu un fel de scamatorie ce prinde grozav la copii — acadele și ciocolate.

Intr'una din zile făcui cunoștiință, în casa amicului meu, cu o familie din Moldova, a cărei fată, o brună cu niște ochi turbați, îmi prinse inima.

Incepui, se înțelege, să fac pe grăbitul pe lângă seducătoarea moldoveancă. În pădure, la parc, la cazino — unde pentru a o întovărăși eram nevoit a merge — mă aflam alături de frumoasa mea, pentru a-i ridică apărătoarea, ce foarte des cădea din mânuța ei catifelată, pentru a-i oferî trandafiri, sau punciori înghețate. Intr'o săptămână ajunsesem cel mai zăpăcit dintre amorezați și-mi pierdusem capul de toată isprava. Părinții domnișoarei încuviințau fetei lor să meargă cu Duduia și cu mine prin adâncurile pădurilor, pe munți sau la Bușteni și aiurea, de unde ne întorceam încărcăți de flori, de ramuri și de iederă.

Dar fericirea mea n'avea să țină mult. Intr'o zi sosi din București un tânăr sclivisit, pomădat și parfumat — un amic de copilărie al

domnișoarei—care mă făcù martș, cu spiritul lui de salon, cu frazele lui învățate și cu maniere aristocratice. Moldoveanca nu mai aveà ochi de cât pentru frumosul domnișor, nu-i mai surâdeà de cât lui, brațul ei nu se mai rezemà de-al meu și ori de câteori se ivià vreo pri-mejdie prin munți, către el întindeà mâinile spre a găsi sprijin. Tovărășia mea, deși îngăduită, păreà de prisos acuma: eram stângaci, timid, fără eleganță, prostit dinaintea fantelui care schimbà câte trei costume și câte șase cravate pe zi.

Cu toate astea inima mea băteà, răpită de grațiile frumoasei și nu mă puteam hotărî să bat în retragere pentru dragul fantelui, cu muștățile unse și cu mincicovul până la tălpi, fără să-mi răzbun de batjocura ce se aduceà dragostei mele înflăcarate. În ajungerea scopului acesta făcui un plan pe care-l pusei în lucrare mulțumită complicității Duduiei, care se învoi să-mi înlesnească izbânda.

Regulasem astfel ca adorata craiului de ghindă să creadă că m'am îndrăgostit de Duduia: atenția mea toată erà îndreptată către fetița prietenului meu, florile cele mai frumoase ei le

ofeream, prin pădure îmi primejduiam viața pentru vreo plantă fără preț pe care Duduia, ce-și jucă în perfecție rolul ce primise, dorià să o aibă. Acest joc izbuti cu atât mai bine, cu cât frumoasa cochetă nu cunoșteà ce legături vechi și prietenești mă legau de complicea mea. La început nu se prea sinchisià de privirile dulci ce se schimbau între mine și Duduia, dar mai la urmă, neputându-se împacă cu un singur curtezan, începù să se schimbe, să nu mă mai nesocotească, să-mi arunce priviri zaharisite, la cari nu răspundeam decât cu cea mai liniștită nepăsare. În schimb mă învârteam în jurul fetei care, cu un talent rar, jucă pe amarezata.

Curtenirea noastră începuse însă să scoată din răbdări pe domnișoara cea iubitoare de conchiste, adoratul ei erà neglijat acum, el îi părea prea parfumat, prea căutat în mișcări, anost, și uneori nu-i cruțà, dinaintea noastră chiar, scene ce-l făceau să roșească până în albul ochilor.

E drept că începusem să mă cam zăpăcesc și eu între două fete frumoase, amândouă făcându-mi curte — una de formă, ca la teatru,

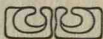
alta de gelozie — și aș fi fost bucuros ca comedia să înceteze. Am băgat de seamă însă, tocmai când ochii moldovencei se aprindeau mai pătimiși, că în privirea Duduiei începuse să se aprindă ceva, ce nu putuse fi rânduit în complotul ce urzisem. Ea își jucase rolul cu prea multă iscusință, se jucase cu inima ei neîncercată și căzuse victimă, iar eu nu mai simțeam nimic pentru autoarea fericirii ce-mi venia neașteptată.

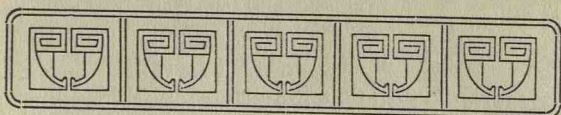
A doua zi părinții Duduiei primiră cererea de căsătorie ce le făcui și binecuvântară unirea noastră“.

Sfârșind scurta-i povestire Artur se plecă către mâna soției sale, care surâdea ascultându-l, și depuse o sărutare.

— „Iar fructul complicității noastre iată-l...“
Și dânsa ne înfățișă pe copilașul lor, un prunc de câteva luni, care întindea mânuțele spre barba tată-său, îngânând ceva neînțeles, pe când în mijlocul obrazilor lui ca spuma, două gropițe arătau că mititetul voia să râdă.

1895.

LA INSULA SERPILOR

De mai multe ori căpitanul Demetriad, comandantul canonierei „Grivița“ și comisar maritim în Sulina, mă poftise la o călătorie pe mare la Insula Șerpilor; totdeauna însă când se ducea să schimbe garda, mă aflam ținut de vreo treabă și la alte dăți, alte vase nu făceau cursă la Insulă. Trecuse, astfel, anul de când fusesem mutat dela Babadag la Sulina, fără să mă fi incumetat a face această călătorie, cum, la urma urmelor, aveam și datoric. Împărțirea administrativă a țerei, după constituție, s'a făcut pe județe, a județelor pe plăși, iar subprefect al Sulinei înseamnă administrator al întinderii de pământ cuprinsă între gurile Dunării și Marea-Neagră, d'împreună cu Insula Șerpilor.

Nu știu întru cât predecesorii mei își exer-

citaseră dreptul de administrare asupra Insulei pe care Congresul dela Berlin a dat'o României și nici nu știu în ce fel și l-ar fi putut exercită; am aflat că mai toți nu o văzuseră de loc, și nici eu nu făcusem mai mult de cât dâșii. Înțelegeam, totuș, că eram dator măcar a vizită, din când în când, și acea părțică românească azvârlită în mijlocul mării, și de a cărei soartă eram ținut să mă îngrijesc. Și cu toate acestea, intram în al doilea an de când mi-se încredințase administrarea Sulinei, aveam de gând să o și părăsesc, prin o strămutare într'o regiune mai puțin băltoasă și mai prielnică sănătății alor mei, — și încă nu mersesem la Insulă.

În dimineața uneia din primele zile ale lui August 1902, foarte de timpuriu, pe când lucram în cabinetul meu, un soldat din flotilă se înfățișează și-mi dă o cartă de vizită, pe care comisarul maritim însemnase o poftire pripită la atât de mult proiectata excursie. . . Am răspuns rugându-l să amâne, dacă-i este cu putință, pornirea, pe după amiază, căci nu mă nimerise nici atunci slobod: aveam de sfârșit și de dat curs mai multor lucrări. Dar nu apucasem să încep iar lucrul și sosește însuși co-

mandantul, înoeste poftirea, se face că nu-mi dă crezare, se apucă de glume, îmi impută teama de mare și mai mult pe sus, mă ia cu dansul, trimițând, tot el, veste soției mele care, mai grăbită de cât mine, ne ajunse de pe urmă, pe cheiu.

În mai puțin de un sfert de ceas suntem pregătiți, îmbărcăți, marinarii toți la posturi. . . O fluerătură ascuțită de țignale, o comandă a ofițerului și „Grivița“ ridică ancora, își desprinde paramele, pe cari mateloții le deapănă cu îndemănare pe drugii de fier din coaste, vasul face rondoul și se îndreaptă măreț, spre coborârea Dunărei, către mare. . . . De pe țărm câștiva prieteni, cari ne petrecuseră, trimet saluturi cu batistele, noi le răspundem voioși, până ce pământul se depărtează și urmele lui se șterg din ochii noștri: trecem prin strâmtoarea celor două diguri înalte de piatră, cari apără orașul de vărsările dese ale apelor, salutăm farul, și ne găsim în locul cel mai frumos: al sărutării Dunării cu Marea-Neagră; acolo unde nu poți ști bine de plutești încă pe fluviu sau pe mare, căci Marea pare a voi să înghiță Dunărea, care pentru cea din urmă dată cearcă să se împo-

trivească lăsând, doar, pe o întindere de câteva zeci de metri, o dungă lată cafenie, pe suprafața albastră a mării. Ceva mai nainte această luptă nu se mai simte; mare e stăpână peste tot ce i-s'a închinat și începe să se audă sunetul plângător al geamandurei, care-și lovește molatec clopotele la fiecare tresărire a valurilor și care e menită să călăuzească, — când furtunile mari și ceața oprește vederea farului, — vasele ce vin din mare în port.

Toți câți suntem musafiri pe bord am amuțit și nu ascultăm, nici unul, la glumele vesele ale ofițerilor, cari, obișnuiți cu marea și nepăsători la simțirile ce-ți dă ea, sunt nerăbdători să vadă pe cel dintâiu care va fi mai slab și mai lesne învins de răul de mare. Ținem, fiecare, privirea țintită către țărmul ce piere de subt ochii noștri și asupra priveliștei pe cari harta o arată fără să-o poată închipui cuiva: fluviul, ca o dâră îngustă, se subțiază tot mai mult, tot mai mult, cu cele trei guri ale lui prin care năvălește năpraznic și din cari noi pe una, a Sulinei, o mai zărim încă.

În câteva clipe doar vârful farului exterior se mai zărește. Apoi nimic. Marea ne încon-

jură de toate părțile, ne cuprinde, sucește vasul cum vrea: când pe coaste, când în lung. *Hula* unei furtuni recente se joacă cum îi place cu „Grivița“, care înaintează ageră, tăind valurile, spărgându-le, coborînd în prăpăstii de safir sau urcând dealuri de spumă, primind lovituri în *proră* — improșcări de stropi sărați ce-ajung până la noi — avântându-se ușoară și cochetă, fără a-și putea ascunde bătăile regulate ale inimei ei de oțel, ce răzlesc din cușca mașinelor.

Doamnele, cari s'au urcat la puntea de comandă pentru a cercă să mai vadă odată pământul, închid ochiurile și se coboară pe covertă, unde oamenii de serviciu încep să facă pregătirile prânzului.

Comandantul Demetriad, marinar încercat și totdeauna vesel, începe iar cu glume sugestive pentru a pune la cercare slăbiciunea stomahurilor oaspeților săi. Dar s'a întâmplat, — spre neazul lui, care se bucură de isprăvile visate, — că niciunul din noi nu suferi de răul de mare. La amiază prânzim la o masă îmbelșugată, infometați cum de mult nu fusesem.

Mâncarea ține mai mult de un ceas, în ciocniri de pahare, în cântece și veselie.

Un ofițer s'a urcat la comandă, cu binoclul ocheste în zare și are o înfățișare de contra-amiral, pândind ivirea escadrei dușmane la orizont. De jos, îl bombardăm cu glume; dar el nu ne-aude, plimbă ochianul deasupra undelor, mai șterge lunetele, ocheste iară și, deodată, se întoarce spre noi, vestindu-ne: *Insula Șerpilor!* Câți putem, urcăm scărișica de fier până la dânsul și ochianul, care e foarte bun, trece din mână în mână. Putem desluși un vârful de stâncă, departe încă. Ofițerii se uită la ceasornice: un ceas, cel puțin, mai avem de plutit.

Jos, al doilea rând de cafele ne-așteaptă fumegând, gărăfițele cu rom stau gata să gâlgâie și țigaretile turcești, din cele mai alese, să împrăștie fumul lor parfumat. Ne scoborim, dar după fiecare sorbitură ochii ne cată spre insulă, din care mai întâiu cu ochii liberi nu vedem nimic, dar al cărei vârful stâncos, mai în urmă, începe să se zărească până ce îl deosebim bine de tot. Din mare răsare mijlocul, apoi laturile, apoi baza, până ce, în sfârșit, în-

tregul massiv se desenează ochilor noștri și pare un monstru de mare, ce-a ieșit din scaldă.

Iată insula, desăvârșită, întreagă, dar învăluită încă într'o abureală alburie, ce începe să se șteargă cu cât înaintăm, să piară treptat, până ce-o lasă golașe și neagră, — la vreo două mile departe de noi... Vaporul mai calcă de câteva ori, mai spintecă câteva valuri, se mai leagănă, mai urcă și mai coboară ; o evoluțiune și stopează la larg, aruncă ancora ce se afundă cu sunet metalic de lanțuri, iar bărcile se lasă pe scripete, de subt cârligele ce le-au ținut, plutesc în văzduh, ating undele, ne cârmuite saltă în toate părțile, până ce marinarii le stăpânesc, lopătează, sunt lângă canoanieră și așteaptă să ne primească și să ne ducă la malul stâncos, până unde „Grivița“ nu poate înainta.

Bărcile nu pot nici ele să se strecoare prin toate stâncile ce înconjură insula, una lângă alta, ca un arhipel... Ne coborim pe pietre, sărim în vârful degetelor din stâncă în stâncă, însoțiți și ajutați de marinari. Ajungem, în sfârșit, la poalele insulei, de unde avem de urcat

vreo-o două-trei sute de metri, pe o cărare abruptă, pietroasă și lunecoasă.

*

Suntem sus, pe Insula Șerpilor.

De pe „Grivița“ un singur ofițer e cu noi, ceilalți, cu căpitanul, au rămas pe bord și vedem canoniera depărtându-se la larg, ca să facă exercițiile de tir, ce sunt în program. O canoadă deasă, cu răsunete bubuitoare, ne asurzeste și marea spumegă mai ațîțată, par'că; lovește stâncile cu urlete înăbușite, spală poalele insulei, care neclintită stă aceeaș cum de veacuri a fost: munte de marmoră și de granit, fără vegetație și fără viață...

Din vechiul templu nu se cunosc nici urme, deși farul înalt — unde am ajuns — la sol cu o cabină strâmtă și c'o sală mai largă, e clădit pe temeliiile lui. Două-trei gherete arse de soare, bătute de vânturi și ciuruite de ploi, veghează în preajmă-i. Câțiva soldați salută pe ofițer, paznicii turci fac salamalecuri adânci, când le arată că sunt subprefectul, iar după un semn al lui — mai mult din deferență de cât din datorie — un gornist sună din trâmbiță semnalul

de onoare : Drepti ! Și răsunetul stingher de goarnă, ale cărei vibrații se pierd în adâncuri, pe mare, e singura dovadă că reprezentantul guvernului român a pășit pe pământul „Insulei Șerpilor“, ce atârnă de administrația lui !

Paznicii ne poftesc în locuința lor strâmtă de subt far, sunt veseli, ne cinstesc cu cafele în filigene frumoase, deschid cutiile cu rahat ce li s'au adus o dată cu noi, și umplù cu apă, tot acum sosită, și din care vor avea să se adape până la viitoarea sosire a „Griviței,“ — paharele curate ce ne stau dinainte, pe o tavă zugrăvită cu minarete din Constantinopol. Ei cunosc bine limba și o vorbesc destul de curat. Ne spun de singurătatea lor, de zilele lungi de vară și de nopțile nesfârșite de iarnă, pe cari le petrec cu răbdare ; despre furtunile neînchipuite ce țin cu săptămânile și în timpul cărora sunt siliți să nu iese pe-afară, despre ajutorul mare ce farul aduce vapoarele pe timpuri grele ; căci lipsite de lumina lui, s'ar sfărâma toate de stânci, — și zâmbesc blând, încredințându-ne că traiul acesta le place totuș, că s'au obișnuit, că la oraș nu se duc mai de loc și că le e dragă singurătatea ce și-au ales.

După ceva repaus, pornim în recunoașterea insulei, a cărei întindere nu trece de doi-trei kilometri pătrați.

Pe o palmă de pământ,—nici o jumătate de pogon,—singura bucată de pământ lipsită de stânci, paznicii fac „agricultură“, niște porumb pipernicit din care nu aleg nimic. Pe lângă far ocolesc, triste și de curând tunse, patru oi, tovarășele ființelor omenesti ce mai trăesc aci. Pasări nici una,—afară de goelanzii cari câteodată găsesc adăpost în timp de furtună,—și nici câine, nici pisică,—și *nici șerpi*.

Doamnele, căroră li s'a spus că într'un loc al insulei se găsesc midii, aleargă voioase într'acolo, o coborîre primejdioasă pe un povârniș repede și colțurat, într'o râpă urâtă, în cât paznicilor le pare rău că le-au arătat'o. Noi culegem pietre frumoase și scoici sclipitoare, singurele amintiri ce putem duce cu noi.

„Grivița“ și-a isprăvit exercițiile, canonada a tăcut, vasul se apropie, soldații oboșiți se scoară de pe bord și urcă calvarul, pe când garda veche, veselă, se pregătește de plecare. Ni-se fac semne de chemare de pe vas. Doamnele n'au venit încă din aventura lor îndrăzneată.

Sună „adunarea“ și doi paznici pornesc să le caute... Dar iată-le că vin, râzând de noi, cu obrajii îmbujorați și cu batistele încărcate de midii... Turcii ne însoțesc până jos, ne ajută la coboriș, până ce trecem arhipelul de stânci și până ce urcăm în bărcile ce ne așteaptă spre a ne duce la canonieră. Fac alte temenele, noi le mulțumim, înaintând spre vas.

Ne-am imbarcat. Aceleași fluerături de țig-nale, aceeaș comandă; sus ancora, și pornim.

*

Soarele scoboară obosit, prin rețeaua de nori cenușii ce-a început să se întindă pe cer, ca un prapur uriaș, cu luminișuri neregulate și ochii marinarilor par îngrijați. Căpitanul însuș se așteaptă la furtună, dar e încredințat că nu ne va prinde pe mare; până să vină, vom fi ajunși de mult la Sulina. Sunt patru ceasuri, când începem să plutim înapoi și o ploaie rece s'a lăsat de sus. Ofițerii ne poftesc în cabine, cu osebire pe doamne, cari nu s'au îngrijat de haine mai călduroase.

Cabina căpitanului e cochetă, împrejur canapele îmbrăcate cu catifea roșie, pe pereți por-

tretele Suveranilor între acvarele marine și pasteluri. În jurul mesei din mijloc e loc pentru toți. Gazdele ne dau vin de Chipru și pezmeți rusești; paharele se golesc cu iuțeală, încălzindu-ne și poftindu-ne din când în când la câte-o ieșire pe punte, unde aerul rece și apă-sător ne izbește obrajii, căci vântul bate cu tărie. Un ofițer care știe să istorisească frumos, începe a ne povesti mișcător, de o călătorie lungă pe coastele Asiei Mici, cu naufragiul vasului, cu trupuri ce se zbat în luptă cu valurile, cu înnecați și scăpați, printre cari și el; altul istorisește despre o ciocnire spăimântătoare; dar nimeni nu se înfioară, toți sunt împrieteniți cu marea și habar n'au că vântul s'a cam mâniat, că picături mari și dese de ploaie biciuesc din toate părțile, că valurile se răsvrătesc uriașe și năvălesc puntea, sau că se ridică mai umflate încă, izbind vasul care răsună și pârae de flagelările nemiloase ale elementului... Și apoi ce mai e? Am făcut mai mult de jumătate din cale. Pământul trebuie să fie pe-aproape. Ochianele nu mai slujesc însă, pentru a ne ajutură să cercetăm, căci soarele a apus de mult, pânza de nori s'a îmbinat, ba par'că s'ar

lăsa și ceață. Ochii noștri caută să spintece negura, dar licăririle ce descopăr să nu fie o părere?

E Sulina!

Vasul însă stopează pe neașteptate, huruitul lanțurilor ancorei, ce se adâncește, dau sunet metalic și cutremură totul. Nu se mai zărește nimic. E noapte deasă și nepătrunsă. Căpitanul poruncește să se lase bărcile pentru cei ce vor să se scoboare. E o clipă de panică. Cine să se scoboare? Pentru ce?

Căpitanul arată că suntem în rada Sulinei, „Grivița“ rămâne peste noapte aci și în zorii zilei își va începe exercițiile spre Catârlez. Cine vrea poate să rămână pe bord, cabinele stau la îndemână și cina e gata. Dar nu ne învoim cu idea aceasta și nici doamnele, — pe care, oricât, le turbură gândul că vor avea să facă două mile în barcă printre valuri, la voia vântului și subt picătura ploaiei, — nu sunt de părere să ne folosim de bunătatea comandantului. Ne coborîm dar toți cinci câți suntem; patru mateloți voinici vâslează și alți doi țin felinare aprinse la capetele bărcei. Vreo jumătate de ceas, poate și mai mult, pe un în-

ceput de furtună, o să plutim prin valurile răzvrătite, cari îndoesc lopețile să le frângă și cerne, cerne-o ploaie mărunță ce ne străbate, pe când vântul vuește, de peste tot, în juru-ne. Noaptea nepătrunsă a cuprins nemărginitul, luminile ce ne arătau Sulina nu se mai văd, unul dintre felinare s'a stins, plutim la voia întâmplării și barca alunecă amețitor, urcă anevios, valurile se ridică amenințătoare, luntrea ni-se pare o coajă de nucă și noi niște nimicuri. Așteptăm tăcuți și ochii ne cercetează lacomi pierdutele întrezăriri de lumini, dar nici dinainte, nici din urmă, unde a rămas „Gri-șița“, pe care nu o mai vedem, nu se alege nimic. Câteva minute lungi, ce ni-se par veacuri, plutim în necunoscut... Două lumini roșeatice se văd slabe în depărtare. Să fie farul? Nu! Ce poate fi?! Se lămuresc mai bine, se deslușesc mai limpede, la câteva sute de metri, înaintează zorit și sunt deasupra undelor, ne ajung: e un vapor care iese din port, lunecând, spăimântător de iute, spre noi, să ne cufunde, să ne nimicească! Suflarea ni s'a oprit în piepturi, marinarii cârmesc cât pot din cale-i, pilotul a zărit, în sfârșit, lumina tremurătoare

a bărcii noastre, căci sirena vuește prelung și cumplit, când o suflare de vânt stinge și singurul felinar ce ne mai călăuziă. Fără să ne mai vadă, sirena flueră fără întrerupere, pilotul voiește să ne cruțe, oprind vaporul, glasul lui desnădăjduit dă comenzi grăbite, în italienește. Marinarii mână barca îngrijați, lopețile plesnesc în valuri, brațele musculoase văslesc cu tărie, ferind „nava“ noastră din calea colosului ce se vede acum aproape, aproape de tot, la câteva picioare, mare, groaznic. Ne clătinăm fără să ne putem sprijini, matrozii își șoptesc repede ceva în taină și apoi către noi: „Țineți-vă bine!“.. Dar suntem siliți a plecă genunchii, a ne ghemui cum putem ca să nu ne asvârle valurile și să nu ne amețească vântul care suflă, turbat. Ne simțim uzi de apă, vaporul a trecut, la un metru, la câteva palme, alături și ne-a trimis alt puhoiu de apă. Mateloții răsufală, își fac cruce și ne spun: „A fost să pierim!“.

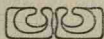
Am ajuns în canal, după încordări și luptă desnădăjduită cu valurile. Înaintăm cu băgare de seamă pe marginea digului, cu ochii țintă prin desimea negurei: Nu cumva alt vas mai vine? Dar începe a-se arăta portul, luminile

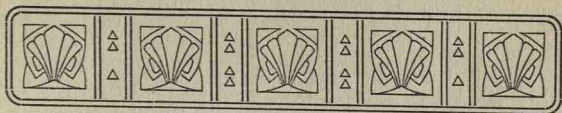
electrice ale reflectoarelor depe vapoarele staționare, globurile voltaice depe prospectul Dunaării, otelurile luminate, cafenelele... Iată pontonul.

Marinarii se luptă ca să tragă la țarm, căci nu e nimeni pe cheiu să le ajute c'o frânghie, cu o parâmă, și valurile izbesc barca de grinzile schelei, pe care n'o pot prinde. Cu greu ne apropiem și mateloții asudați sar pe ponton întinzându-ne mâinile, de cari ne agățăm încrezători și ajungem pe uscat.

Furtuna se deslănțue tot mai grozav, ploaia e torent, gemetele mării în luptă cu vântul sunt o simfonie sfâșietoare, iar suspinele înăbușite ale geamandurei ajung încă până la noi. Subt zguduirea unei mișcări, pe care abià acum o simțim, uitând de noi înșine, ne găsim încă, cu toții, pe ponton, înlemnți par'că, ținuți de o chemare pe care n'o auzim și de niște suspine pe care ni-le închipuim. Ce vor face aceia pe cari îi va prinde așa de năpraznică furtună? În inimile noastre străbate o simțire de înduioșare. Și unii din noi își simt ochii umezi.

Suave mari magno!...

ORACOLUL

S pune și tu ceva, Ionașcule. Ce stai așa de întunecat și fără chef? Că doar nu suntem la vreun concert simfonic, ca să-ți piară într'atât dispoziția... Ia te uită: șampania nebăută și paharul plin“...

Și Engherliu, președintele tribunalului, apucă o sticlă, umplu paharele celorlalți, golite de atâtea ori, și i-l întinse și pe-al lui Ionașcu, ce rămăsese neatins :

— „În sănătatea anului nou, amice ; golește paharul și 'ntinde-l să ți-l umplu iar : așa se cade în noaptea de revelion.

— Așa e bre, domnule judecător — începură ceilalți magistrați în cor cu președintele — doar nu ne-am adunat să căscăm gurile și să sforăim. Uite mă, s'a dus, l-am îngropat pe 1897 1928 și sunt două ceasuri de când ne bucurăm de

nașterea lui 1898, care, slavă Domnului, a venit voinic și sănătos. În sănătatea lui: *le roi est mort, vive le roi!* Haide bea, că nu ți s'or fi înneecat corăbiile“. Paharele se ciocniră și Ionașcu, ca deșteptat dintr'un somn greu, goli pe-al lui, pe când taraful de lăutari începù un imn de veselie, însoțit de urale sonore.

— „Ba sunt foarte bine dispus, le răspunse judecătorul Ionașcu, pe chipul căruia se cetia totuș o expresie de nemulțumire, am băut, iaca, și sunt gata să încep pentru a nu face notă deosebită“. Prietenii lui reluară :

— „Da, o fi, te credem; dar nu ne prea dovedești cu aerile astea melancolice. Fă bine și te scutură de somnoroșie, și spune-ne ceva de haz care să ne dea ghes la răs și la petrecere.

— Îmi aduc aminte — se amestecă substitutul — mi-ai spus odată că pe când cutreerai țara în calitate de cel mai apreciat procuror al guvernului, ai adunat mulțime de amintiri plăcute. Servește-ne ceva din nenumăratele tale aventuri de dragoste, cu ceva amănunte pipipărate și cu emoțiuni, pe cari să le înneacă în acest neprețuit *Pommery*...

— Cu toată inima; dar de povești de dragoste

să mă scutiți, ați spus voi destule și mult mai frumoase decât pe cele cari le-aș avea eu. Să vă port, dacă vreți, pe marginele Dunării, pe la Tulcea, bunăoară, unde s'a întâmplat să fiu trimis pentru a potoli o mișcare bulgărească și unde am rămas, ca procuror, vreo doi ani. Ca și acum cu voi, am petrecut două revoluțioane în fosta reședință a guvernatorului rusesc Bieloserkovici. La cel dintâiu am înghițit o plăcintă cu răvașe care mi-a stat în gât multă vreme și pe care nu cred s'o pot uita vreo dată...

— Cam lungă introducere,— îl întrerupse președintele Engherliu, nerăbdător totdeauna și autoritar cu magistrații, chiar la petrecerile cari îi plăceau, mai mult decât ședințele.

— Eră ca și astăzi — continuă Ionașcu, aruncând o privire nemulțumită către colegul său mai mare, — în ajunul anului nou și ne adunam, toți oficialii Tulcei, la sindrofia colonelului Păianu care obișnuia, o singură dată pe an, să cheme pe toți notabilii orașului la petrecere. La Păianu se știa: porțile stăteau închise douăsprezece luni, schimbă doar vizite de datorie la anumite timpuri, dar nimeni nu-i

știà gustul dulceții și al cafelei în cele douăsprezece luni premergătoare ajunului sfântului Vasile. În schimb, atunci, făcea tãmbãlãu. Buffet din plin, mâncãri gustoase, dulciuri, șampanie și mai cu seamã minunat vin de Sarica, se găsiã din belșug la colonelul, în seara de ajun. Cei ce se știau poftiți, n'aveau voie sã guste ceva ziua aceea, cãci erã cerut sã vinã cu stomahurile goale și pregãtiți a atacã cu strãșnicie din bunãtãțile pregãtite.

Dãntuisem ca un nebun, glumisem și petrecusem pãnã la miezul nopții ; iar doi ochi, niște ochi negrii, adânci și pãtrunzãtori, mã amețiserã mai abitir decãt vinurile ce schimbasem. Erau a unei frumoase grecoaice, domnișoara Aretia Fondaris, o rudã a cucoanei colonelului, dobrogeancã de fel, și care sosise la Tulcea pentru a petrece sãrbãtorile. Nu trãiam în seara aceea decãt pentru dãnșã, nu-mi frãmãntam mintea decãt pentru a vorbi ceea ce puteã sã-i fie pe plac, nu sorbeam decãt parfumul dulce ce respirã din fãptura ei întregã și mi-se pãrea cã nici ei nu-i eram nesuferit, ca alți întreprizi curtenitori de ocazie.

Dupã miezul nopții, când lãmpile furã stinse,

muzica militară intonă stingerea, apoi rugăciunea, în urmă deșteptarea și o salvă de puști descărcate în grădină, subt ferestrele noastre, ne vestiă c'am intrat în anul nou, pe când luminile se aprindeau iară, peste tot, și ne așezarăm la masă.

Vecin de masă al alesei mele, nu știu dacă gustasem ceva, pe când toți îmbucau cu poftă, rar îmi muiam buzele în vinurile minunate; dar amețit știu că eram de buzele cireșii ale drăgălașei grecoaice, de delicateța trupului ei, de capul acela ales, împodobit cu un păr negru bogat, prins cu dibăcie pe spate și de subt care se alegea un gât plin și niște umeri rotunzi, ce-mi sugerau ispititoare patimi.

Guraliv pân'aci, această vecinătate mă amuțise, dar se vede că nu-i eram neplăcut și așa, căci ne înțelegeam prea bine și ea nu arată că i-se urăște. Cuvintele ce schimbam erau puține, dar ochii ne vorbeau pricepându-se și uneori genunchii ni-se atinseseră pe subt masă,— din întâmplare sau într'adins nu v'aș putea spune, — brăzdând trupurile amândorora cu niște fiori arzători, pe cari la ea îi trădă clipirea deasă a pleoapelor și roșeața sponta-

nee a obrazilor, la mine amețea la capul și tremurul mâinii, care nu putea să mai ridice paharul.

Venise vremea să ni-se aducă plăcinta, tradiționala plăcintă cu răvașe. Domnișoara Fondaris îmi servi o bucățică, desprinzând, cu degetele ei fine, biletul unsuros ce se încăpățână să se ascundă în umplutura de mere, mi-l așeză pe marginea talerului spre a-l ceti la timp, — căci era stabilită o ordine după care trebuia să cetim, fiecare, oracolul.

Cetiră întâiu bătrânii, apoi cucoanele, apoi fetele, apoi noi, bărbații. Se făcuse mare haz de cele ce se potriviseră unora, domnișoarele se făceau că nu pot descifra, când li se potrivea ceva neplăcut, unii nimiciau răvașele și le zvărliau pe jos. Când îmi veni rândul și mie, care ascultasem fără să iau parte la toate glumele ce stârniă râsul și veselia generală, îl luai, îl desfăcui și-l cetii. Erau două rânduri, nesărate, cari sunau astfel:

Azi la masă'n chilișir

La anul la cimitir.

Se înțelege că surăsei, îl lăsați pe farfurie, la locul lui, și urmați a mă ocupa de Aretia. . .

Dânsa însă se arătă nemulțumită, îi părea rău că avusese mână nenorocoasă și nu găsiă cuvinte a veșteji pe cei cari își permit a face astfel de glume ne la locul lor, ba, ca rudă a gazdei, își permisesse chiar a observă, că trebuesc cete și alese răvașele, înainte de a fi puse în prăjitură. Eră mult impresionată și nu putui s' o liniștesc decât primind o altă bucată de prăjitură, cu un alt răvaș, pe care îl căută singură, prin foile plăcintei. Aș fi dorit să nu-l afle, numai pentru a mai simți atingerea ce mă electriză, cum stă plecată, cu capul d'asupra tale- rului meu, peste care degetele ei trandafirii operau cu băgare de seamă, pe când din părul și veșmintele ei se degajau parfumuri ameto- toare. Dar cel deal-doilea răvaș eră tot așa de lugubru, și cetirea lui făcù să se încrețească sprâncenele multora din cei de față; îmi repetă, subt o altă formă și mai puțin elegantă, că am să mor :

Stai la masă și bine te'ndoapă

Căci la anul ai să fi în groapă!

Se ridică o furtună de protestări în potrive tipografului și a librarului, ba și a gazdei care n'avusese grija a face cuvenita selecție. Primii

încurajări, cuvinte de mângâiere, aproape condoleanțe, — parc'aș fi și fost mort. Cercai să arăt tuturor că apreciez simțimintele de simpatie al căror obiect eram, dar că sunt de prisos de vreme ce nici superstițios și nici impresionabil nu sunt : și mă întorsei către vecina mea, care amuțise, și lividă, desfigurată, rămăsese înlemnită pe scaun. Chipul ei desnădăjduit și ochii ei cari doar nu plângeau, avură o ciudată înrâurire asupra mea care, pân'aci, puțin mă sinchisisem de ceace, în câteva minute, prin o curioasă coincidență, mi-se profetea de două ori. În acei ochi cetiam mai vorbitor decât în searbedele stihuri prevestirea funestă, ce se imprimă din acel minut și în sufletul meu.

Ne ridicarăm dela masă în mijlocul unei atmosfere din care veselia pierise și oferii brațul domnișoarei Fondaris, pe care o condusei în sala de danț, unde acordurile unui vals mai descreți frunțile. În sala de fumat, unde mă retrăseși pe dată, mă aflai singur și-mi aprinsei o țigară. Alături, într'un ietac, se strînseseră câteva cucoane la jocul de cărți : învârtiau foile dar gurile nu le tăceà de fel, ba chiar înțelesei că erà vorba despre mine. Toate mă

țineau pierdut: una mă compătimiă plângându-mi de milă, alta își aducea aminte de o întâmplare la fel, când unui cumnat îi căzuse în răvaș c'o să facă un drum lung și se prăpădise după o călătorie pe vreme rea; dar mi-te mie, căruia îmi spusese limpede: nici vorbă, eram condamnat; o a treia mă numiă: săracul! și vorbele bune se încrucișau:

— „Să vedeți, așa o să i-se întâmple, leapădă potcoavele pân' la anul!

— Ar fi și de mirare, soro, slab și gălbejit cum e!

— E ofticos!

— Ii sună coliva'n piept.“

Urechile îmi vâjiau. Ca să nu mai aud, trecui în salonul de danț. Perechile zburau în vârtejul jocului. Căutai pe Aretia și ochii mei o găsiră retrasă, într'un colț, subt niște plante: se jucă agitată cu florile unui mânunchi de tămâioare, iar ochii ei, cu cearcânele și mai vinete subt orbite, întâlniră pe ai mei, pătrunzându-mă cu o expresie de disperată mângâiere. Cetiam spaima în ochii aceia și aveam simțimântul că fatala profeție o să se îplinească.

Mă strecurai în coridor, mă folosii de-un

minut în care mă găsii singur, îmbrăcai paltonul și-o luai la fugă. Ajuns acasă mă dezbrăcai agitat, mă vârii în așternut și simții tot trupul tremurându-mi spasmodic.

II

A doua zi nu mă putui scobori din pat : capul mă durea înfricoșat, tâmplele-mi zvâcniau să plesnească, fiori grozavi simțeam străbătându-mi din creștet până în tălpi, frigurile mă zguduiau. . . . Chemai un doctor bătrân în care aveam multă încredere ; el mă cătă cu băgare de seamă, îmi cercetă pulsul, îmi puse fel-de-fel de întrebări și când află totul, mă bătù pe umăr, părintește, și surăzându-mi cu bunătate, mă povățui să mă dau jos, să alung gândurile copilăroase și-mi prescrise un calmant ușor, asigurându-mă că va fi ceva trecător.

Cu toate astea simțeam un urât cuprinzându-mă, un neastâmpăr, și zilele ce urmau fură mai nesuferite încă. Fiecare strop de ploaie de mă atingeà, mă dà în friguri ; de mă urcam într'o trăsură mi-se părea că s'au speriat caii ; de călătoream cu vaporul aveam simțimântul că o

ciocnire o să mă răpună. Renunțai la toate, începù a-mi fi neplăcut să mai ies și pe dată ce sfârșeam la parchet, mă închideam în casă unde zadarnic cercam să-mi fac de lucru sau să cetesc, căci ochii mei alunecau asupra literilor, fără ca mintea să mai rețină ceva. În ședințe nu mai intram decât foarte rar și lăsam pe substitut să-mi țină locul.

Odată fu pusă la cale o excursie cu vaporul, și toți amicii mei din tribunal veniră să mă hotărască a luà parte. Când îmi spuseră că vor călători pe Dunăre mă apucă groaza și, fără să le mărturisesc ceeace mă făcea să pătimesc, izbândii să-i fac a renunța la tovărășia mea.

Ei însă începuseră să înțeleagă, să mă compătimizească și plecară fără să stărue și cu priviri înduieșător de miloase. Incepeam să am niște senzații bizare, voința mă părăsià, un fel de abulie, pe care îmi era cu neputință să o înlătur. Fricile se înțețiau, arătări noaptea, somnul întrerupt de vise fioroase, părerea că locuința mea se clatină și că se va prăbuși îngropându-mă de viu, că pământul fuge de sub pașii mei; spaimă la fiecă clipă și-o luptă năvajnică cu mine însumi, pentru a depărtà ase-

menea chinuitoare simțiri, ce sfârșiau prin dese isbucniri în plâns. Viața începuse a fi o doborâtore corvadă; de amici mă feream; la tribunal mă duceam mai mult de mântuială. Prin Mai cerui un concediu și mă afundai la mănăstirea Cocoșului, rătăcind singur printre vii, prin pădure, pe câmpii, și reintrând seara pentru a chema somnul care, cu toată oboseala trupului meu sbuciumat, nu mai venia.

Intr'una din zile observai în pridvorul cel larg dela mănăstire, o tovărășie de escursionişti veseli, cari se ospătau din merindele ce-și aduseseră în panere încăpătoare și pentru cari călugării se milostiviseră să scoată o damigeană din renumitul lor vin; printre ei deosebii capul adorabil al domnișoarei Fondaris. În loc de a-mi urma drumul pe dinaintea lor, abătui, coborând pe o scară dosnică și mă 'ndreptai spre pădure, printr'o admirabilă umbră de frasini; dar la o cotitură îmi apărură frumoasa, silindu-se să-mi suradă și mă reținură apucându-mi mâinile fără sfială...

Pe marginea unui pârâu șerpuitor, odihniă trunchiul unui nuc bătrân, doborât de furtuni; mă trase lângă dânsa și ne așezarăm alături.

Apoi își ridică rețeaua ce-i acoperia fața, își ațintî ochii într'ai mei, surâse iară și repede își întoarse fața dela mine, în chipul căruia nu putuse ceti decât durere, plecând privirea către desişul tăcut al pădurii adânci. Mă simțeam îmbătat de parfumul ei ce se amestecă cu al naturii, dar nu cutezam să grăesc vreo vorbă. Tot ea întrerupse tăcerea, sfortându-se iară ca să suradă și cercetând încă odată în ochii mei stinși :

— „De când nu ne-am văzut? De-atunci... De ce ai fugit lăsându-mă nemângaiată pentru... răul ce n'am voit a-ți face... Am întrebat de dumneata și... și mi s'a spus că suferi... Doamne, cât de îndurerată sunt!

Eu, una, nu cred nimic... De ce... dumneata te lași gândurilor copilărești... Cum s'a schimbat firea dumitale plină de veselie și de viață!... Ai voit să fugi de o întâlnire cu mine; am priceput și te-am urmat; căci eu, eu sunt pentru dumneata reaua prevestire care, fără cale, te-a istovit, vai!“

Tăcuse. Voise să mă convingă și nu izbutise decât să-mi vâre încă odată în inimă un cuțit de ghiață... Cine eră această frumoasă

care-mi răpise inima, dar îmi pustiise și sufletul?... O arătare, o arătare înșelătoare.

Un tunet spăimântător cutremură văzduhurile și fiori noi îmi trecură prin vine. Cerul se unià la fatala prevestire și întărià prin glasul-i mâniat, profetia lugubră. Fulgere argintii luminară bolta și nori posomorîți se adunau de pretutindeni, ascunzând soarele ale cărui raze mai poleiau umbrele, un întuneric des se lăsà deasupra pădurii... O sclipire albastră îmi orbì vederea și ca o flacără nemărginită lumineà înfunzimile; așteptam o catastrofă. Un trăznet năpraznic, cu șerpuiuri de foc, plesni din înălțimile nepătrunse, spintecând un ștejar măreț ce se prăbuși sub ochii noștri înmărmuriți, ducând în adâncuri un răsunset jalnic. Crengele arborilor se plecară și toată pădurea prinse a se frământa, frunze desprinse sburau pe dinainte-ne, pulbere adusă de vânturi năpădi acoperindu-ne ca un nor căzut și picături mari, rare și reci, începură să cadă, ca niște boabe de argint topit. Mă ridicai și dădui să fug; o mână albă și trandafirie, o mână străvezie se 'ntinse să mă oprească, dar mă smucii alungând-o, frumoasa mână a relei prevestiri

și fugii fără a mă mai uita în urmă-mi, până ce ajunsei la mănăstire, în chilia mea strâmtă și întunecoasă, unde intrai cu răsuflarea stinsă și mă svârlii pe patul meu de suferință.

Fulgerile năpădiau dese umplând odaia cu lumină aprinsă, trăsnetele despicau văzduhurile și șipot de ploaie ropăitoare inundă, pocnind deasupra coperișului, să-l sfarme și să mă înnece...

III

Concediul meu se scursesese, dar sănătatea mea nu se îmbunătăția; din potrivă, se înrăutăția tot mai mult.

Pe vară, procurorul general mă chemă în interes de serviciu la Galați. Cum să fac drum de mai multe ceasuri cu vaporul? Cu neputință să mă îmbărbătez și să mă hotărăsc; idea unei asemenea călătorii îmi eră oribilă și impresiunea că pe apă mi-aș afla sfârșitul îmi strângea inima și mă făcea să tremur ca un copil. Luai o trăsură cu niște mortăciuni de cai, care într'o zi și o noapte, cu dese și lungi popasuri, mă duse pe uscat până la Azacלא, satul dobrogean din fața Galațului, de

unde trecui fluviul cu o barcă, pe înserate, când vapoarele nu mai circulă și după ce căutasem pe cei mai de frunte lopătari. Mă întorsei a doua zi pe acelaș drum.

Zilele treceau greoaie, cu un lung și nesuferit chin pentru mine. Îmi îngrijeam sănătatea în toate chipurile, bătrânul doctor mă cercetă îngrijorat, mă îndopă cu ape liniștitoare și cu toate soiurile de calmante, nu vedeam însă niciun folos. Ajunsesem o umbră și ministrul, la urechile căruia ajunsese știrea, mă înștiință printr'o scrisoare închisă, că din cauza boalei mele lucrările merg prost, că nu poate lăsa toată sarcina asupra substitutului care era prea nou, că i-ar părea rău să se despartă de un magistrat pus la încercare, că trebuie să mă caut...

Imi dà a înțelege că nu mai are ce face cu mine.

Eră în primele zile ale luni Noemvrie. I-am trimes dimisia și m'am hotărît să rămân locului, ne știind în cotro să mă duc și mai ales ne putându-mă hotărî la emoțiile unei călătorii. Dar mi-a răspuns încurajându-mă, mi-a respins dimisia și mi-a încuviințat un nou con-

cediu, pe care l'am petrecut ca într'un infern... Somnul mă părăsise cu totul, vedenii scârboase mi-se arătau torturându-mă și refrenul, refrenul răvașului-oracol îmi zbârnâia în creieri, la tot pasul, la toată vremea, aducându-mi aminte neconținut, că mi-a fost scris într'un fel și că zilele mi-se desdăpână... Adeseori tresăream simțind, par'că, mâna cea albă a Aretiei întinzându-se spre mine, atingându-mă ca pentru a mă chema acolo, unde îmi prevestise că trebuie să mă duc.

Cât a fost de lung și de dureros supliciul meu!... Aproape de Crăciun concediul mi-se isprăvisese și substitutul pornise de sărbători acasă...

Rămăsesem pentru câteva zile singur, tribunalul luase vacanță și la parchet nu era de lucru... Imi așteptam osânda simțind pe fiecare zi puterile stingându-mi-se și nu mai cercam nicio împotrivire.

Sosî, în cele din urmă, noaptea de 31 Decembrie... Ultima, spăimântătoarea noapte ce-mi mai rămăsese... Se scurseseră, istovindu-mă, 364 de zile de chin!...

Fără puteri, slab, tremurând, împleticindu-mă,

— un spectru! — aşteptam acum sfârşitul uşurător care nu mai putea să întârzie şi pe care, în cele din urmă, îl şi doream.

M'am întins pe pat, am stins lumina, am încrucişat mâinile pe piept şi am închis ochii, adăstând îndeplinirea osândeii. Am simţit o moleşală în trup, o amorţeală în oase, un gol în creier şi n'am mai simţit nimic...

IV

Sunetele năbuşite ale unei fanfare, ce întonă o arie depărtată, îmi vâjiau prin urechi. Ceva şi mai fioros, simţeam că se petrece cu mine. Unde puteam fi aiurea de cât în coşciugul meu şi acordurile muzicii ce străbăteau până la mine, ce puteau fi de cât ale marşului meu funebru? O stare de catalepsie, din care reveneam după îngropăciune, Doamne! Dar cu ce greşisem oare în faţa lui Dumnezeu, ca să mă supue la noi chinuri, şi mai grele, după ce, în sfârşit, murisem. Nişte ţăcănituri cadenţate îmi mai izbiau timpanul; îmi adusei aminte că semănau cu ţăcăniturile orologiului meu... Nu cutezam să deschid ochii... Mişcai degetele, îmi îndoi

picioarele cu băgare de seamă, ridicai mâinile, pipăii fruntea, tâmplele, respirai... Aerul nu-mi lipsia și capacul coșciugului nu-l simțeam, și nici giulgiu pe față și nici tălpile legate... Pleoapele se ridicară de pe vederi și văzui... Eram în odaia mea unde toate-mi spuneau că trăesc.

Ușa se deschise și din sală doi îngeri de copii năvăliră cu sorcovile ; de-afară melodia ajungea mai puternică... Eră anul nou, și copiii veniau să-mi ureze și muzica cântă o arie veselă...

Nu murisem !

Intr'o clipă am sărit depe pat, am sărutat copilașii ce mă sorcoviseră și le-am dat bani mulți, muzicanților le-am trimes o piesă de aur și când am rămas singur m'am repezit la oglindă: chipul meu se înseninase, expresia de boală pierise, ochii luciau surâzători. Am început să cânt, să râd, să dănțuesc ca un nebun, și după ce mi-am muiat tâmplele în apa înghețată ce mi-se vărsase în lighian, m'am liniștit, simțindu-mă stăpân pe mine. Gândul meu, după ce mințile mi-se limpeziră, sbură către frumoasa grecoaică, nevinovata autoare a tuturor chinurilor ce îndurasem și pe care acum o do-

ream cu toată ardoarea făpturii mele renăs-cânde.

Când mă pregăteam să plec la birt, spre a prânzi pentru întâia oară, după atâta priva-țiune, în tovărășia prietenilor și colegilor mei, primii o telegramă din partea polițaiului dela Isaccea, care îmi raportă că familia unei fe-mei moartă de trei zile, bănuiește că moartea n'ar fi fost naturală, cerând să i-se facă au-topsia. Doritor a-mi relua serios slujba și gân-dindu-mă la funcțiunea pe care eram s'o pierd ca un neghiob, pentru o idee neroadă ce în-colțise fără cale în capul meu, hotărîi să por-nesc numai de cât în anchetă, trimesei vorbă doctorului primar, care veni cam bosumflat și fără chef de autopsie în ziua anului nou... O sanie cu patru cai ageri fû pregătită în pripă și prânzul hotărît la Somova, comună la ju-mătatea drumului dintre Tulcea și Isaccea, unde trebuiă să popăsim vreun ceas. Dedei de știre prin telefon și pornirăm.

Ce minunată eră natura! Ce curat aerul pe care îl înghițeam cu plămâni setoși! Ce fru-moase culmile împădurite cu arbori falnici subt plete de zăpadă și subt țurțuri de ghiață! Ce

mângăioasă soșeaua întroenită! Ce melancolică Dunărea pe care o aveam în dreapta, tăcută subț grosimea sloilor peste cari treceau căruțele încărcate! Ce mângâietoare simfonia clopoșeilor prinși de gâtul cailor și ce sburdalnici trăgătorii cari ne duceau în goană nebună!... Ce minunată viață pe care începeam să o trăiesc iară, cu toată ființa mea. Și ce frumoase mâinile, mâinile Aretiei mele, pe care dornic o visam, dus de farmecul fericirii către care lunecam aieva...

După un prânz gustos la Somova, puțină odihnă dinaintea focului pârpalatec din sobă, și nutreț la cai — pe drum iară spre Isaccea, pe văi, pe dealuri, printre bălți înghețate, prin păduri, pe marginea Dunării, subț un răpitor decor de iarnă. Pe la patru ceasuri, ajungeam. Ca să nu pierdem vremea și fiindcă ziua apunea, înștiințasem că vom merge d'a dreptul la cimitir și ordonasem să se facă desgroparea cadavrului până la sosirea noastră. Ne așteptau polițaiul, comisarul și agentul sanitar, ce-avea să asiste pe doctor, — doi gropari mai adăstau tăcuți la o parte. Pe marginea criptei fusese așezat sicriul pe două scaune. Groparii înce-

pură să-l deschidă și scândurile, de brad, trosniau cu răsunet straniu sub loviturile ciocanelor ce cădeau pe dalte de fier. Capacul pârii, cuiele săriră, groparii îl desveliau, apoi lințoiul de rețea fû desprins de pe fața cadavrului.

Mă trăsei înapoi aiurit și trupul meu se prăbuși în groapa ce stătea deschisă, ca o gură de balaur, la spate-mi... Când mi s'au întins mâini de ajutor și m'au scos afară, am pornit din cimitir lăsând pe doctor singur și fără să am puterea a mai privi spre trupul înghețat ce erà al Aretiei și a cărei moarte nici eu nu o puteam tălmăci. Mi-e și astăzi în minte și-mi va fi totdeauna, chipul ei senin, surâsul ce ducea cu ea pe buzele ce dorisem, părul negru ce încadra neîchipt de frumos capul ce odihnià pe perna de mătase.

Doctorul sfârșise fără a constată vreo urmă de violență, pe corp sau în organe, dar mi-aduceà un plic de pânză, pecetluit la colțuri, pe care moarta ceruse să-l îngroape cu dânsa.

— „Acest plic mai mult — spuneà mumaprintre lacrimile și suspinele ce-i înnecau glasul, — ne-a făcut să bănuim... N'am îndrăznit să i

călcăm cuvântul; dar dumneata, domnule procuror ești îndreptățit. . . .“

Nici eu nu cutezam să nesocotesc o astfel de voință și până acasă plicul a rămas în starea în care se odihnise sub capul ei. Avea acelaș parfum care mă ametise răpindu-mă. . . . Când mi-am amintit că am o chemare și că din cuprinsul plicului aceuia aș putea descoperi cauza morții, l-am deschis cu mâna nehotărîtă. Era un portret al ei, învăluit într'o fâșie de zăbranic și câteva cuvinte scrise cu cerneală pe un colț:

31 Decembrie 1899

ARETIA

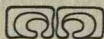
Presimțirea ei nu s'a împlinit decât pe jumătate și eu nu m'am desmeticit nici astăzi. . .

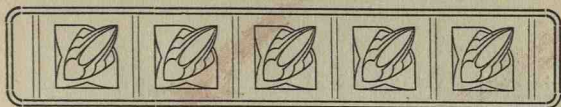
S'a rupt ceva din mine și un gol îmi pustiește sufletul. . . Și iată de ce nimic nu va putea să mă mai înveselească, de ce ajunul anului nou e pentru mine o zi de jale“.

.
Lăutarii prinseră să-și acordeze coardele și

să readucă veselia. Li-se făcù semn să plece și li-se asvârliră bucăți de aur...

Prietinii ieșiră tăcuți și la o răspântie se despărțiră strângându-și mâinile cu tainică îndurerare, fără a-și mai face urări de anul nou...

EXAMEN DE CAPACITATE

Orgu Razu venise la București ca să-și caute dreptatea pe care n'o putuse dobândi în orașul lui, unde fusese asuprit. La minister îl primise șeful de cabinet, secretarul general, — ba îl ascultase și ministrul, și toți îi spusese că d'a surda urcă treptele ministerului și adastă prin culoarele diferitelor administrațiuni. O lege nouă aveà să se voteze și fără titlu universitar nu se mai numiau slujbași de niciun fel de grad, necum în postul de polițai, pe care-l ocupase el până în timpul din urmă, și'n care cereà să fie reintegrat în puterea anilor de practică.

În cele de pe urmă nu-l mai primià nimeni, ba i-se închiseseră și ușile șefilor de servicii, căci și pe ei îi sastisise; până și ușierilor le ajunsesese nesuferit.

Il cunoștea, acum, toată suflarea de la mi-

nisterul de interne și toți îl ocoliau, ca pe-o pacoste. Dar el nu se dà învins și nici nu se descurajă: Odată, o singură dată să mai dea ochii cu ministrul — căci întâia oară fusese omul grăbit și nu-i putuse auzi argumentele — să i se jăluiască, să-i spună, și erà încredințat c'o să-l îmmoaie... Fusese nouă ani comisar, patru pomojnic, șase ani, încheiați, polițai, și-l lăsa-seră pe dinafară, ca pe-o otreapă, ca pe-un netrebnic, pentru o secătură, un lifuroi, un sclivisit, fără pricepere și fără nutră!...

În creierul lui înfierbântat clocotiau felurimi de gânduri și câteodată, din cale afară de amărit, cugetă chiar să se răzbune. O! o răzbunare strașnică, care să-i răcorească sufletul, — ș'apoi ce s'o 'ntâmplă, întâmplă-se.

Dis de dimineață, în fiecare zi, se înființă în cafeneaua de la Union, unde toți chelnerii îl cunoșteau, îl salutau și-i puneau câte două-trei bețe de chibrituri, în chibritelnița albă de porțelan ce-i stă dinainte, pe masa de marmoră cenușie. Cafeaua o porunciă, ori nu, nu-i spuneă nimenea nimic, înfățișarea lui cuviincioasă și ținuta lui demnă îl puneau la adăpostul obișnuitei obrăznicii a chelnerilor cu muș-

terii neconsumatori, își cetia gazeta în colțul lui retras, așteptând ora când știa că încep audiențele. Se 'mplinia luna de când plecase de acasă, femeia îi trimetea scrisori peste scrisori, duioase și lungi, povățuindu-l să se lipsească, să se 'ntoarcă ; dar pe el îl muncia un gând, gândul de a mai dà ochii o dată cu ministrul, de a i-se tânguì lui, stăpânul tuturor, de a primi dela el dreptatea, pe care i-o furaseră alții cu neomenie, — câinii! Cunoștea bine calea ministrului, care venia totdeauna prin strada Regală ; dela masa lui îl vedeà sosind, îl lăsa să treacă, și când făcea socoteală că trebuia să fi ajuns la minister, lepădà țigara, vârà țigaretul în buzunarul jiletcii, își îndreptà legătura în cristallul oglinzii, își încheia cu îngrijire surtucul și pornia, încet, tihnit, dar acrit de scârbă și tot cu speranța că va izbuti, în cele de pe urmă, să dea ochi cu el.

Dela scară chiar, portarul îl întâmpinà cu asprime, îi deschidea ușa numai pe jumătate și cu mâna pe ivoar, fără nici a-i face vre o întrebare, scotea capul, spre a-i împiedicà trecerea și-i svârlià vorbele cunoscute :

— „N'a venit domnu ministru!“ Sau: — „Nu

primeşteastăzi! — Lucrează în consiliul de miniştri! — E la Palat! — E dus la Sinaia!...“

Dar ştia bine el, ce ştia. Ministrul venia regulat, venise, îl văzuse, şi audienţe primiă în fiecare zi. Se făcea că n'aude, împingea uşa şi trecea nainte, fără să bage 'n seamă pe portarul care, posomorit, mai bombăniă ceva pe urmă i până ce să urce scările... Şi lucrul se petrecea în toate zilele la fel: venia odată cu ministrul şi plecà după ce ieşà el, — dar de pătruns nu putea pătrunde.

— „I-ai spus, domnule? I-ai dat cartă mea? M'ai vestit?“ întrebà pe uşier, de câteori vedea că ministrul iese, că i-se ține blana de samur şi i-se dă pălăria din cuier, că coboară, apoi, scara de piatră, însoțit de prefectul poliției, de vreun alt ministru câteodată, sau de vreun a tot puternic deputat.

— „I-am dat'o, domnule; i-am dat'o!“ Şi servitorul îi întorcea spetele, își făcea de lucru ca să-l scutească de vorbă, dispărea prin culoare, ori intrà la secretarul general, pentru a-i vesti vreo vizită mai simandicoasă.

Intr'o zi pierdù răbdarea şi luă la socoteală pe uşier:

— „Ești un om de nimic dumneata ; aștepți bacșișuri și nu mă vestești... Am să fac gălăgie până m’o auzi băjea... Audiențele nu sunt suspendate. Ce-ți bați joc, câine, de un om otrăvit de necazuri ? Am să...” Și uitătura lui căpătă o expresie spăimântătoare de mânie, pumnii i-se încleștau amenințători, simția c’o să izbucnească și se temeă că n’o să se poată stăpâni.

În cele din urmă ușierul dela cabinetul ministrului prinsese teamă și-i eră să nu ție calea ministrului și să se plângă. Toate cărțile de vizită ale lui Razu rămăseseră ne prezintate ministrului, după un obicei ce-și făcuse de a dosi pe ale tuturor postulanților pe cari ministrul refuzase odată a-i primi ; le asvârliă însă, regulat, în coșul de hârtii de lângă biuroul ministerial, după ce ministrul plecà. Acum se căia de fapta lui...

În altă zi, amețit de așteptare, și rușinat că se vedeă ne băgat în seamă, Razu îl luă iar din scurt pe ușier :

— „Nu se poate, mă minți, ticălosule... E cu neputință ; omul ăsta, despre carí vorbește bine toată lumea, toate gazetele, ascultă pe toți...

Nu se poate, fără cauză, să mă alunge în chipul ăsta!”

Dar uşierul, pregătit, căută să-l liniştească, îl rugă să adaste pentru a se încredinţa singur şi după ce ministrul ieşi, secretarul general plecă şi el, iar bioururile se goliră, îl luă de mână, îl duse drept în cabinetul ministrului şi începù să scormonească printre hârtiile lepădate în coşul de lângă biou.

— „Iată, domnule, ai să vezi singur, cărţile dumitale trebuie să fie aci, aruncate de domnu ministru.... Şi să nu mă mai ocărăşti pe mine de geaba...”

Şi când din coş sburară, căzând pe parchet, toate cartoanele pe cari zi cu zi le trecuse uşierului, el, care nu-şi putea închipui că altă mână ar fi putut să cuteze a se atinge de coşul pe care-l întrebuinţă singur ministrul, plecă capul, se gălbeni şi ieşi zăpăcit...

Pe scară se nimeri lângă unul dintre directori, care scoborà tacticos; îşi făcù curaj, se descoperi şi dete să-l roage. Directorul, care-l recunoscù, nici nu-i răspunse la salut, îşi puneà mânuşile şi erà grăbit... În câteva vorbe zornite, îi tăie scurt speranţele:

— „Cată-ți de treabă, domnule... Nu mai pierde vremea și paralele prin București: n'ai carte, n'ai parte.

— Dar bine, domnule director, pân'acum n'avem o lege și e păcat de Dumnezeu, am slujit cu cinste și sunt sărac, altă meserie n'am învățat... Ce să mă fac, vai de păcatele mele?“

Nu primi niciun răspuns. Trăsura ce așteptă jos zbură pe dinaintea ochilor lui turburați, ducând pe directorul ministerului care se aruncase, preocupat de punerea mânușilor... Porni, fără nicio țintă, rătăcind pe ulițele capitalei, cu gândurile risipite, cu mintea întunecată, cu inima strânsă...

Toată ziua nu se gândi la nimic, nu luă nici o hotărîre și către seară își aduse aminte că n'a mâncat. Se trezi, rupt de oboseală, către aprinsul lumânărilor în grădina Icoanei, pe-o bancă. Nu știă pe unde venise, nici pe unde o să se ducă acasă. Întrebă pe un sergent de stradă, de ulița lui; acesta răsfoi un carnet, consultă ghidul și-i dete lămuriri. Din sergent în sergent, tot întrebând, ajunse acasă, în Dealul Spirei, unde, într'o ulicioară dosnică, închiriase o odaie mică întunecoasă și umedă. . .

Petrecù o noapte chinuită și nu ațipì decât dinspre ziuă... Când se deșteptă erà încă de dimineață, își cercetă amintirile, îl cuprinse o scârbă și închise ochii gândind că bruma de parale ce avusese se sfârșia, că de-acasă îl chemà femeia lui și-i spunea că făr'de propte de geaba se mai necăjește, că aceasta e soarta celor săraci și fără legături, îl îndemnà să-și adune puterile și să meargă acasă, lângă copiii ce-l adăstau, lângă ea, care se simția pregătită pentru orice jertfă și chiar începuse a primi de lucru, a coase și a câștigà: „Lasă, că poartă el Dumnezeu de grija celor nenorociți, nu-ți pierde cumpătul și vino, că nu moare nimeni de foame“, îl chemà ea duios și blând. Vorbele astea îi jucau prin creier, îi mai dau puteri, îl alintau. Dar tot nu-i venia să renunțe, să se hotărască: „— Să-l văd, să-l mai văd odată, pe ministru, că doar n'o fi stei de piatră să nu i-se înmoaie inima!..“

A doua zi nu se mai duse la interne. La Union bău o cafea, ce i-se părù amară ca veninul, fumă o biată țigară, își mai adună gândurile..... Cercetă anuarul lui Melbert, însemnă adresa ministrului, se mai reculese și pornì drept la

el acasă... Un sergent de poliție se plimbă pe dinaintea porții, salută pe cei ce treceau cu aere grozave, primiă corespondența, ori da relațiuni celor ce întrebau despre ministru. Razu se strecură în curte, pe când sergentul intrase în cârciuma de peste drum, ocolî grădinița și la intrare sună... Ușa se deschise leneșă, un fecior mânușat apărù întrebându-l ce caută; dar el fără să-i răspundă, își dezbracă paltonul și pălăria, le lepadă pe sofaua din vestiar, își scoase galoșii și împinse încetinel ușa, pe când feciorul, fără să se mai împotrivească, căută să înțeleagă... Văzând că trebuie să-i spună ceva, zise cu îndrăzneală:

— „M'a chemat ministru.... îl văzui la minister, dar mă rugă să vin acasă; va veni numai decât pentru masă.... îl adăst.... “Și traversă vestibulul vast, încărcat de statui și de tablouri, intrând în prima odaie deschisă ce-i fu la îndemână.

Din toate părțile mișunau slujbașii: telegrafști, șefi de servicii, împiegați, feciori, intrau, aduceau plicuri mari pecetluite, hârtii, dosare, telegrame, acte, le așezau pe masă și ieșau

preocupați, zoriți.... De alături se-auzià glasul telegrafistului care vorbià la telefon:

— „Alô ministerul.... Ministerul? Domnu secretar general? A! Domnu director al personalului.... Da! foarte bine.... Indată...” Și intrà, mai luà câteo hârtie, mai cercetà pe mese și pe etagere, cetià titulatura vreunui dosar, luà vreun act și treceà dincolo, la aparat, da relațiunile cerute și se întorceà depunând cu îngrijire, la locul lui, actul pe care-l folosise....

O huruitură prelungă de trăsură pe pavelele din curte, sunetul cadențat al copitelor cailor pe asfalt, apoi o oprire scurtă, răsunară defară... Ușa se trânteste la perete.... Razu îngălbenește, tot sângele îi înghiață, apoi îi năvălește în obraz și-l zguduie fiori de friguri.... Se simte totuș hotărît a înfruntà furtuna și așteaptă să dea ochii cu ministrul... Dar nu e el.. Șeful de cabinet intră cu ghiozdanul, mare și greu, la subțioară, fără a se uita în juru-i, scoate un vraf de hârtii din voluminosul ghiozdan, le așează pe-un pupitru și iese... Se-aude trăsura trăgând la scară, oprindu-se brusc, și-apoi pornind iară în trapătul cailor...

Vremea trece și ministrul nu mai sosește,

adăstarea i-se pare nesfârșită, i-se pare c'aude de dincolo o vorbă dela telefon: o să prânzească la primul ministru cu care, apoi, o să meargă la Cameră... Pe pupitrul de-alături vrafal de hârtii aduse de șeful de cabinet îi ațâță curiozitatea... Pune mâna, răsfoește: zecimi de decrete ce trebuesc contrasemnate de ministru înainte de-a fi supuse semnăturii regale, iar dedesubt un dosar cu fețe pământii, d'asupra căruia stă scris, cu litere mari, ronde: „Proiectul de lege al inamovibilității funcționarilor polițienești“. A! legea care l-a mâncat fript pe el și pe alții!... Un gând necinstit îi gădilă mintea: să se răzbune, să-l fure și să-l nimicească... Și nici nu se mai gândește la urmări: îl ia, îl chitește, se deschide la vestă, la cămașă și cu mâinile reci și tremurătoare îl vără în sân, pe pieptul gol, își strânge vesta, se 'nchiotoară emoționat și se așează la loc, pe scaunul din colț, ia o carte de curând tăiată, îi răsfoește foile cu mâini tremurătoare, cătând să-și ascundă neliniștea...

Un impiegat, îmbrăcat de ducă, intră cuviincios și-i comunică, ceea ce i-se păruse c'auzise deja, că ministrul n'o să prânzească acasă...

Trecu în vestiar, un fecior îi ajută să se îmbrace și ieși vesel, fericit pentru întâia oară în viața lui de a fi săvârșit o faptă rea, se strecură pe poartă și ieși pe ulițe sburând, par'că, ușor și răzbunat... Proiectul de lege care-l făcuse nenorocit, erà în puterea lui acum, aveà să-l răpuie, să-l ardă și în fața flacărilor cari-l vor mistui, să rãdă, să rãdă... Nici nu știu când ajunse acasă, tocmai departe, în Dealul Spirei, în ulița mică și strâmtă unde ținea odaie cu chirie. Se desbracă, se trânti pe pat, cu dosarul la sân, strângându-l cu ne-caz. De-odată tresări, o altă idee îi trecu prin minte... Nu, nu-l va mai da pradă flacărilor galbene și albastre ce așteptau să-l mistue. Îl scoase, binișor, îl vârî subt saltele, se 'mbracă, închise ușa cu îngrijire și ieși, liniștit...

A douazi își reluă locul prin mulțimea de pe sălile de așteptare ale ministerului. Erà o fierbere peste tot. Secretar-general, directori, șef de cabinet, prefect de poliție, impiegați, prefecti, ingineri, inspectori-generalii, doctori, telegrafisti, comptabili, veterinari, ofițeri de gendarmi, directori-generalii, șefi de biurouri, intră,

ies, aleargă, se 'ntorc, se răstesc, şueră printre dinţi, şoptesc, bănuiesc, îşi frâng mâinile, n'au astâmpăr, răscolesc, se 'ntreabă, se sucesc, îşi frământă minţile şi nu ştie să-i dea de rost. Dispariţia dosarului îi zăpăceşte pe toţi.

Secretarul-general ştie sigur că l-a văzut pe masa cea verde din sala consiliului de miniştri; şeful de cabinet şi-aduce aminte că l-a zărit între hârtiile secretarului general; directorul personalului crede că l-a lăsat pe brâul bibliotecii dela şeful de cabinet; şeful siguranţei l-a văzut la directorul personalului; prefectul de poliţie l-a văzut pe pupitrul ministrului; un şef de masă, în mâinele şefului siguranţei... Toţi ştiu şi nimeni nu ştie de soarta importantului dosar.

— „Când toţi sunt zăpăciţi, zice ministrul abia stăpânindu-şi mânia, cum vreţi să ştie cineva ceva...“

Se caută, se răstoarnă, se răscoleşte peste tot locul, prin biblioteci, prin biurouri, prin arhivă, prin registratură, la serviciul sanitar, la penitenciare, la poştă, se 'ntreabă prin telefon acasă: Nimeni nu ştie cu siguranţă şi şeful de cabinet nu poate spune nici el nimic,

căci dosarul fusese luat din greșeală, printre decrete; pentru toți e rătăcit și nimeni nu-i poate da de urmă...

Ușierii iau parte la zăpăceala generală și nu mai bagă în seamă pe Razu, care a venit hotărît să răzbească până la ministru, oricât l-ar costă îndrăzneala. Într'un moment sala s'a golit de postulanți, căci s'a dat de știre că ministrul nu primește pe nimeni și ușierii golesc vestibulul; Razu se strecoară pe la spatele lor și, glonț, intră în cabinetul ministerial, nevăzut de cineva... Ministrul scund, gros, cu țcălie stufoasă și cu ochelarii pe nas, cu pântecul chinuit într'o redingotă strâmtă, așteaptă în picioare, rezemat de dunga biuroului și cetește telegramele „Agenției Române“... Când se deschide ușa, ridică ochii și vede pe Razu... Nu-și aduce bine aminte, dar i-se pare că l-a mai văzut...

— „D-ta ești fostul polițai din Fălticeni?”

— Da, domnule ministru, depărtat, fără să știu pentru ce...

— Ei, da... și ce vrei acum? Nu ți-s'a spus? Nu se pot numi cei netitrați... S'apoi dumneata ești și cam trecut, nu mai poți lucra,

mi-a spus prefectul; altfel ai fi putut rămâne pe loc...

— Vi s'a falsificat adevărul, — îngâimă el zorit, mâncând cuvintele și voind să spună totul deodată până nu-și va pierde răbdarea ministrul,—vi s'au raportat calomniile... N'am propozițiile, asta mi-e vina... N'au voit să țină seamă de serviciile mele, de foloasele ce am adus poliției... Nu vi s'a spus că acum doi ani am descoperit, eu singur, furtul cel mare de patruzeci de mii de lei, de la bancherul Schönfeld, toți banii, toți, și pungășii prinși cu mânușițele mele, deși îmi propuneau jumătate din bani, numai să-i fac nevăzuți... Nu vi s'a spus... Și iată răs-plata... m'au dat afară... afară... Și certificatele mele nu mai plătesc niciun ban și referințele ce posed, aici, în acest dosar, decretele, numirile, mulțumirile bancherului și-ale fostului prefect... Dela 81 sunt în poliție, am luat-o de jos, de la ipostat și cinstit, cinstit am rămas, nu s'a atins de mine o lăascaie străină; am crezut că meritele vor ține loc lipsei de sprijin...“ Și-i întinse pachetul de hârtii. Ministrul aruncă o privire:

— „Voluminos dosar, văd... dar n'am ce-ți

face...îmi pare rău". Apoi, venindu-i un gând:

— „Zici că ești ager nevoie mare, că te pricipi, c'ai descoperit furturi și spargeri... Ei, primesc să te pun la încercare... Din minister a dispărut un dosar important: „Proiectul de lege al inamovibilității funcționarilor polițienești“ găsește-l și te reintegrez pe loc, până a nu se pune legea în aplicare?... Haide, să te vedem și să ne vedem sănătoși...”

Dar Razu, deși concediat, nu porniă, înaintă cu câțiva pași spre fotoliul de marochin în care ministrul se trântise, mirat că nu-l vede plecând... I-se părù ministrului că disperarea a luat mințile fostului polițai, și dete să sune clopoțelul, dar n'apucă să-l atingă...

— „Iată și dosarul cu legea dumneavoastră, domnule ministru, veneam să v'o aduc.

— Și cum l-ai găsit dumneata?“ îl întrebă ministrul, foarte mirat; — dar el nu-și pierdù cumpătul:

— „Aceasta, domnule ministru, e secretul meu și treabă de cel puțin prefect de poliție, să nu vă fie cu supărare... Ar trebui să mi-o păstrez taina, până în ziua când veți binevoi a crede că merit o înaintare...”

Ministrul, care nu erà om rău, nu se supără de loc, dar Razu urmă:

— „Venisem cu bieteles actele mele și de-o lună tot bat ușile ministerului. Alaltăeri în cabinetul domnului șef de cabinet, le am lăsat pe o masă, așteptând să fiu primit de dumneavoastră... La prânz ușierii mi-au spus că nu primiți... Mi-am luat actele și am plecat amărit, dar acasă am băgat de seamă că din greșeală luasem dosarul ce se nimerise subț al meu. Oricare ar fi fost hotărîrea dumneavoastră, venisem să-l aduc...”

Directorul tocmai intră pe ușă, amețit de căutare și neștiind ce să spună ministrului... Ministrul surâzând i-se adresă vesel:

— „Decret pentru numirea domnului...”

— Iorgu Razu“ sfârși el, văzând că nu-i știe numele.

— „Pentru numirea d-lui Iorgu Razu, în locul vacant de polițai la Huși... Examenul de capacitate l'a trecut, cu succes, chiar acum, înaintea mea...”

SINGUR

—oo—

Oprinsese așa cum se prind cu înlesnire toate femeile necredincioase. Bănuise ceva din privirea ei nesigură, din vorbele ei fără șir, din înfățișarea ei întreagă. Spusese că pleacă pentru două zile la București și se întorsese noaptea, pe neașteptate și când casa lui înnotă în negură și 'n tăcere. Sunase și ușa nu se deschisese ; strigase și nimeni nu-i răspunsese : slugile par'că intraseră 'n pământ și casa par'că erà pustie.

Atunci spărsese ușa și surprinsese pe furul cinstei lui pe când se pregătià să sară pe fereastră. Nici larmă nu făcuse, nici scandal ; nici nu înjurase, nici nu lovise. Lui îi arătase ușa și pe ea o oprise până să-și ia din casă tot ce erà al ei. Apoi, fără nici o dojană, fără nicio imputare, o trimisese la părinții din casa

cărora plecase singură, cu trei ani mai înainte, pentru a-l urmări pe el, tânărul și mândrul ofițer de roșiori, care cu puțin după aceea se despărțise și de epolet, ca să poată trăi mai liber și mai fericit cu aleasa inimii lui.⁹⁴

Porunci să-i pună caii la trăsură, închise casa și porni spre Bărdița, moșia lui de lângă Slătina, unde nimeni nu-l aștepta.

Plouase și aerul nopții de August era curat și răcoros, vântul sufla și cerul înorat p'alcuri, scăpără, în răstimpuri, fulgere depărtate. I se 'ntorceau gândurile spre vremurile de când trecute, când o cunoscuse, când o iubise, când o luase în potrivea chiar a voinței părinților lui, cari visau pentru el o regină, când se cununaseră — ce frumoasă și-o aducea aminte în rochia albă cu flori de lămâiță și cu be-teală — când plecaseră amândoi la Paris, la Trouville, în Elveția, pe unde se iubiră sburdalnici și nebuni, când dimisionase din oștire pentru capriciul ei...

Și-acum ce făcuse ea!...

Simțea că i se sfâșie inima, că și pierde min-tea, că puterile-i pier și gândul nemernicei realități ce se desfășurase cu câteva minute

mai înainte în fața ochilor lui, îi otrăvia sufletul.

Trăsura sbură, ușoară, pe șoseaua, stropită de ploaie și caii, sprinteni și vioi, alergau în noapte, spintecând întunericul și ducându-l pe el, care nu știà la ce merge, nu știà ce-o să facă, nu știà cum o să se mângâie. Îmbătrânit în câteva clipe, adus de mijloc, sdrobit, își simțià capul clătinându-se și mințile risipindu-se.

Dar noaptea erà miloasă. Crângurile, dealurile și văile, râurile pe cari le ocolià, tăceau mute și se furișau în umbră, necutezând să-l deștepte din letargia care-i amortià simțurile, necutezând să-l mângâie.

Peste două ceasuri ajungeà la moșie. Erà pe la trei de dimineață. Slugile, la auzul trăsurii pe care o recunoscuseră de departe după clopoței, se treziseră și deschiseseră porțile mari, pe unde trăsura trecu huruind și oprindu-se la scară.

Câinii — Leu, Black, Atilla — se deșteptaseră și săriau veseli cu lătratul lor prietenesc, năvăliau asupra-i, îi lingeau mâinile, se gudurau și așteptau o mângâiere. Apoi, cu toții, lătrau în jurul trăsurii, săriau într'însa, mirosiau, și

se 'ntorceau, se aruncau asupra-i înțelegând și par'că întrebându-l. Mai la urmă unul singur, rămăsese deoparte, fără să se apropie, fără să latre, fără să se bucure, — erà Ursei, câinele ei, care, simțitor, nu cutezà să se apropie de stăpânul pe care-l vedeà pentru întâia oară singur.

Curtea mișuia de slugi și de argați, cari descărcau trăsura, scoteau caii, deschideau ușile șopronului. . . Grădina își clătinà arborii și împrăștia aromă de frunză udă, de salcâmi și de pământ plouat. Când zări pe Ursei, simți o strânsoare la inimă, se duse la el, cercă să-l mângâie. Câinele abià dete din coadă, cătând cu ochii lui cumiști în ai stăpânu-său. . . Îi luà capul și i-l sărută pe ochii cei înțelegători, dar câinele nu îndrăzni să se bucure.

Atunci îi vorbi :

— „Ursei, ce ai tu măi Ursei? De ce ești tu trist, cățelule?“ La auzul glasului lui, câinele începù să latre prelung, ca un urlet ce-i înghețà simțurile.

Cu vorbe bune trimise pe câine :

— „Haide dute, Ursei, culcă-te. . .“ și intră în casă, pe când toți câinii ceilalți îl urmară.

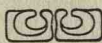
Ursei, în urma lor, se strecură și el agale, se lăsă pe-o blană de lup dela picioarele patului, culcă capul pe labe și aținti pe stăpânu-său.

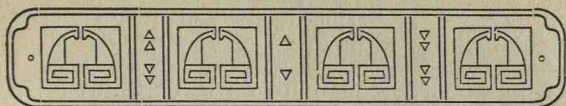
Reîncepù să plouă. Fulgerile se îndesau, tunetul dârdâia gergevelele. O femeie dete afară câinii și închise ușile. De-odată cerul se aprinse și un trăsnet înfiorător căzù pe aproape, zguduind pământul și cutremurând toată casa.

Când furtuna se mai potoli, slugile veniră sfioase să-i vestească că Ursei căzuse ucis de trăsnet.

Alergă afară, îi ridică trupul și-l strânse în brațe, și-l mângâie și plânse...

1897.

CÂTEVA ORE IN RUSIA

De mai multe zile cutreeram satele din delta Dunării, însoțit de căpitanul Negrini, cu care făceam operațiunile de recensământ ale clasei anului 1902—1903, lucrând ore nesfârșite în atmosfera îmbâcsită a primăriilor, unde nu ne puteam trage sufletul din cauza gloatei de flăcăi, mai toți Lipoveni, Ruși, Greci și Bulgari, cari așteptau, rânduți pe ranjiruri, sub poruncile șefilor de garnizoane, să le vină rândul la strigare, să-și supună plângerile, pe cari trebuia să le ascultăm și să le consemnăm pe foi liniate cu numeroase rubrici și sub-rubrici. Mai fiecare avea, sau credea că are, vreun motiv de scutire: unic fiu la părinți, singur sprijin al unui tată sau mamă infirmă; destui invocau supușia străină, — printre aceștia în frunte erau totdeauna Grecii, cari se prezintau înarmați

cu pașapoarte dobândite de la consulul regelui George; — cei cu dare de mână cereau să fie trecuți în trupa cu schimbul a cavaleriei, pregătiți a vărsa taxa obligatorie de cinci sute de lei... Și de câteori credeam operațiunea sfârșită într'o comună, gătindu-ne de pornit înainte, se iviă, totdeauna, o plângere nouă, un pretext proaspăt, o lacrimă înduioșătoare a vreunei mume duioase, sau un oftat adânc al vreunui biet tată bătrân, — ori, chiar jălaniile unui neam întreg, într'o limbă pe trei sferturi străină..

De-ar fi fost să ne potrivim lor, ar fi trebuit să luăm lucrarea de la început, și să soțotim de bune toate motivele de scutire ce erau încredințați că au, fiecare.

Cutreerasem Cara-Ormanul, sat supus înecăciunilor, așezat pe nisipuri, între lacurile Gorgova, Obretinu și Ghiolu-Roșu și locuit mai numai de Ruși; Catârlezul (St. Gheorghe), la gura brațului Sfântului Gheorghe, între jăpci prielnice stufului și florilor de nufăr, amenințat de dunele pe cari nicio plantație nu le stăvilește și locuit de Greci și Ruși; și în ziua de Sfântu Dumitru eră vestită sosirea noastră în Sfiștofca, comună formată de acest sat de pe

grindul Letea, la marginea mării, în micul golf Baba-Hasan și din cătunul Periprava, de pe brațul Chilieii, aproape exclusiv locuit numai de Ruși (Lipoveni), unde e stabilită și reședința comunei, — fiind punct de frontieră și unde s'a găsit de cuviință a se adună toate autoritățile : primăria, comisariatul de punct, agenția vamală și pichetul.

Operațiunile noastre n'au ținut mult aci ; contingentul de tineri erà mic și unii mai și lipsiau, duși la Vâlcov, orășelul rusesc de peste Dunăre, unde mai toți au legături de rudenie ori de cumetrie. Pe la patru ceasuri după amiază sfârșisem, și dornic de puțină odihnă, mă gândeam să mă retrag în locuința mică a comisarului de punct, care-mi pregătise un culcuș. Dar căpitanul, cam sătul de hrană proastă, de muncă și de monotonie, se ținea de mine să trecem la Vâlcov, unde nu mai mersese încă și unde se așteptà să afle mai bune mijloace de trai și de petrecere. Ii făcui pe voie. O lotcă curată, așternută cu stuf, cu scoarțe și cu mantale, fu pregătită de grabă și pornirăm în josul Dunării, cu repeziciune, spre Nord. Primarul și comisarul ne însoțiau căci fără ei, cu-

noscuți de autoritățile rusești, nu ni s'ar fi îngăduit debarcareà, mai cu seamă că broboada nopții începuse să cuprindă pământul și după aprinsul luminilor e mare hatâr să se învoiască intrarea vreunui vas străin. În jurul bărei noastre delfini goniți de furtunile de depe mare și-au găsit refugiul în Dunăre, se sbeguesc în apa fluviului, prietinoși și blânzi, pe când doi Ruși vânjoși vâslesc puternic, tăind undele spumoase și săltătoare... După vreo jumătate de ceas, începem a desluși orășelul pitit pe țărmul opus al Dunării, de pe coasta căruia apare semeață *Tamòjnia* ¹⁾, singura clădire mai răsărită ce se deosebește deasupra unei perdele de sălcii, din dosul cărora se ridică turlele mărețe și sclipitoare ale bisericilor multe.

Pe țărm un om înalt, slab, negricios și al cărui chip șters îl întunecă o barbă brună, se plimbă cu pași măsurați, ținând mâinile la spate iar gendarmii, cu șepci largi sub cozeroace de mușamă, cisme lungi de iuft și mantale cenușii, peste cari sunt încinși cu centiroane de piele din ale căror alămuri atârnă săbii îmbră-

1) *Tamòjnia* = *Vama*.

cate în teci lăcuite și prinse în catarămi galbene, patrulează cheiul, — dacă se poate numi astfel acea schelă de scânduri, pe marginea căreia, stau aninate bărci de forme și mărimi variate pe ale căror pânțece se citesc slove rusești, numere văpsite, subt câteo pajură împărătească...

Orășelul e așezat într'un unghiatic colțișor de pământ, subt bătaia valurilor Dunării și scurgerea unui râușor ce coboară de pe pământul rusesc în apele fluviului. Lotca noastră, părăsind largul, ferindu-se de anaforurile primejdioase pe cari barcașii le cunosc foarte bine și cotind cu băgare de seamă în canalul pe care 'l soarbe Dunărea, apucă printre țărnițele apropiate pe cari le unește o punte convexă, ce leagă cele două ulițe de port al Vâlcovului, și se oprește între bărcile goale, ce saltă în voia talazurilor, la fiecare mișcare de val. Comisarul, care pentru împrejurare și-a îmbrăcat uniforma cea nouă, încărcată de găitane și de fireturi, coboară cel dintâiu pentru a se prezentă lui *Naciálnic tamòjni* ¹⁾, a-i spune cine suntem și a-i cere voia de debarcare. Nacial-

1) *Naciálnic tamòjni* = *Vameșul*.

nicul, — domnul cel uscățiv și bărbos pe care 'l zărisem de pe Dunăre, — se apropie flegmatic și recunoscând uniforma comisarului meu, descrușișează mâinile de la spate și-și întinde dreapta într'un gest leneș și protector, prin care ne dă să pricepem că e slobodă intrarea. Dar calea ne-o stăvilesc bărcile prinse pe trei rânduri dealungul schelei, peste ale căror punți trebuie să trecem spre a ajunge la uscat ; până să trecem, vameșul a ajuns în fața vămei și cu mâinile iar încrușișate la spate, adastă să coborîm.

La salutul nostru politicos, răspunde și el :

— *Dòbrii vecèr* ⁽¹⁾, zise el surâzând cu toată gura deschisă și lăsând să i-se vadă dinții, lungi și rari, ce ies de subt gingiile de sus și din niște buze subțiri, până la jumătatea bărbiei. Am făcut cunoștiința oficialului care nu pricepe ceea ce îi îndrug pe franțuzește, precum nici eu ceea ce-mi răspunde el ; singur comisarul, care de când slujbărește în vecinătatea Rusiei a început s'o rupă pe muscălește, a înțeles

(1) *Dòbrii vecèr* = *Bună seara*.

că nacialnicul ne-a încuviințat să intrăm în oraș și pornim călăuziți de comisar.

Târgul, fiind zi de sărbătoare, e închis. Dughenile pipernicite își arată obloanele soioase și grele, ferecate cu brâuri de fier, iar pe ulițele întortochiate și pustii e atâta nomol că ne-am scufundă până la brâu dacă, drept orice pavele, n'ar fi, de-alungul zidurilor, niște scânduri lungi, înțerușate pe grinzi putrigăite, găurite și cari saltă flexibile, la fiecare pas, fleșcăind deasupra mocirlei pe care o ascund, și tâșnind puhoi de apă stătută și murdară, ce ne cînstește îmbrăcămintea și fețele... Rari trecători ne ies în cale și, din când în când, grupe de bărbați ce se țin pe după grumaji, ies și intră, beți, prin localurile de băutură, întunecoase și umede: — apatie, indolență, vițiu.

Nu e chip de înaintat și cum nici n'avem nimic de văzut, cer să ni-se arate, undeva mai pe aproape de ponton, o cafenea mai curățică, unde să ne încălzim și de unde s'o putem șterge mai de grabă, — căci un urât de ruină mă cuprinde.

Mi-se arată o ceainărie — cafenele nu prea sunt prin orășelele astea ale Rusiei — și co-

misarul o ia înainte arătându-ne calea, pe care
 nici n'o mai putem dibui din lipsă de felinare.
 Sala în care intrăm e de curând spoită, scân-
 durile frecate, iar din dosul tejghelii, de subt
 rafturile încărcate cu pahare sclipitoare, nume-
 roasele ceainice albastre, roșii, verzi, sau poleite,
 de subt șirurile de covrigi, apare chipul spălat
 al unui muscălaș tânăr, care se grăbește să ne
 întâmpine și în limba lui să ne întrebe cu ce
 ne poate sluji. Înainte, însă, de a porunci cea-
 iurile și covrigii, — singurele consumații ce pu-
 tem alege, în afară de alcoolurile înfundate în
 butelii cătrănite și răvășite cu pecetea regiei
 statului împărătesc, — bag de seamă că sala e
 neîncălzită și prin mijlocirea comisarului, fără
 de care am fi pierit, cer o încăpere încălzită.
 Vocile ni sunt acoperite de niște urlete sălba-
 tice ce răslesc din sălile vecine, în cari, supușii
 țarului, prăznesc dinaintea garafelor cu vutcă
 sărbătoarea sfântului Dumitru, prin coruri bar-
 bare, lipsite de unitate, — niște răgete de oa-
 meni turbați. Comisarul e silit să se-apelece la
 urechia negustorului și să-i strige ceeace voim.
 Ușa unei odăi lăturalnice ni-se deschide și un
 foc prietenos ne încălzește trupurile amorțite.

Un pat de fier, învăluit cu macat verde, o masă de lemn acoperită cu mușamă cafenie, câteva scaune de paie, iar pe pereți chipul țarului în culori vii și icoane așezate în pervazuri sculptate, sub care o brățară de alamă susține o candelă de cristal, — sunt toate mobilele odăii.

Ni-se aduce ceaiul și-l sorbim tăcuți, sub lumina palidă pe care o împrăștie lampa cu petrol, înfipță în tavan... Comisarul și primarul se duc să afle și să ne-aducă niște cărți poștale ilustrate, pe cari vrem să scriem salutări — de pe pământul rusesc — celor de-acasă și prietenilor. Căpitanul, care-și închipuia c'o să găsească aci cafenelele cântânde și cântărețele deșanțate cu cari să-și treacă de urât, e plictisit peste măsură și-și pironeste ochii spre icoane și spre țarul din perete, fumează și cascade nemulțumit, făcând o mutră care mi-se pare comica și-mi stârnește râsul. Tăcerea noastră o întrerupe un foșnet pe la ferestre, un sgomot de pași, de care nu suntem siguri deocamdată, apoi, prin abureala dela geam, deosebim o umbră soldățească, care cată să vadă înăuntru.

— „Vreun curios“ îi zic. Și amândoi ne ridi-

căm depe scaune și ne îndreptăm spre geam, crezând că curiosul o să se retragă; dar umbra nu se mișcă și îmi vine a crede că suntem urmăriți.

— „Ne spionează cineva!

— Aș, zice el, cine?

— Nu știi, dar așa mi se pare...”

Intrarea celor doi slujbași, cari se ’ntorc aducându-ne marfa căutată, întrerupe scurtul nostru dialog, începem a cercetă gravurele depe cărțile ilustrate ce ne-au procurat, niște chromolitografii cu peisajii de iarnă, cu troici polete purtate de cai admirabili, pasteluri de mare, sau vederi fotografice, custrade frumoase, edificii mărețe de prin Moscova și Odesa; nimic însă care să amintească prezența noastră în Vâlcov.

— „Iată, îi spun, prilej de laudă c’am fost prin marele capitale ale imperiului...” Impărțim cartoanele și cerem de scris, pe când comisarul și primarul ies iară, ca să dea de veste barcagiilor să aștepte, gata de plecare.

In tăcerea ce ne înconjură, vârfurile penițelor zgâriind cartoanele dau un sunet supărător... Sfârșim și încep a mă gândi la întoarcere. Se

înegurase de tot și plutirea înapoi, împotriva curentului, printre vâltori, eră mai primejdioasă acum, apoi lipovenii ceia să nu se fi apucat de prea multă băutură și să nu ne facă vre-un pocinog! Căpitanul își dezleagă limba:

— „Îmi pare rău că nu te-am ascultat; mai bine cercam să ne odihnim oasele, decât așa petrecere!“

Ușa se deschide încetinel, cu o prelungă scârțietură și ni-se înfățișază mutra unui *Gorodovoï*,¹⁾ roșcovan, înalt, spătos, strâns într'o manta bine potrivită și purtând sabie și revolver. Ne salută, atingând cu vârful degetelor cozorocul șepcei, pe care n'o leapădă de pe cap, înainteză, se așază pe pat într'o ținută familiară, și începe să ne vorbească într'o românească de înțeles, spunându-ne că am brodit-o râu, tocmai într'o zi de praznic mare, altfel am fi avut multe frumuseți de admirat și multe impresii plăcute de cules.

Își scoate tabacherea, mare, lată, de lemn gălbui, ticsită cu tutun, își răsucește o țigară și cere foc din țigările noastre, ceeace nu-i refuzăm, bà ne grăbim amândoi să-i fim plăcuți,

(¹) Gorodovoï = *Sergent de poliție*.

punându-l în impasul de a nu ști pe care trebuie să ne prefere. Nici vorbă că e detectivul care ne urmărise pela ferestre, cu câteva minute mai înainte.... Ochii lui ne cercetează scrutător, pufăe din țigara ce și-a aprins, bate în masă cu mânerul săbii și poruncește o consumație, un ceai ce i-se servește numai decât.

Oamenii mei se întorc în sfârșit, vestind că barca ne adastă cu „personalul de echipaj la posturi“, dar adaogă că *Naciàlnic-tamòjni*, ne trimite rugăciunea să trecem pe la oficiul său, înainte de a porni. Ne știind ce să credem despre această nouă atenție din partea autorităților, ne sculăm, ne îmbrăcăm și plătim ceaiurile, inclusiv pe-al nepoftitului nostru oaspe, și-i poftim seară bună, nădăjduind să fim scutiți de tovărășia lui de-acî înainte, nădejde pe care ne-o dă și ceaiul ce-i fumegă încă nebăut, dinainte. Dar se vede că el știe mai bine decât noi ce e cuviința, că niște vizitatori nu pot fi lăsați singuri expuși la cine știe ce neplăceri fără protecția polițienească, căci își soarbe băutura, încă fierbinte, din două înghițituri, și iese cu noi.

Sfătos cum e, ne asurzește urechile pe tot drumul, ne pune fel-de-fel de întrebări, ne dă

ghes la vorbă, ne descoase și când îi vine bine imi șterge din mână cărțile poștale pe cari căutam să le văr în vreo cutie de poștă, ce credeam să găesc în cale... Și se lămurește—a! e nu se poate mai plin de cuviință! — imi arată că pe drum, până la Dunăre, nu e nicio cutie și că, îndatoritor cum e, vrea să mă scutească de un drum până la poștă. Cum însă, în dreptul unei prăvălioare, zăresc o cutie poștală, voesc să le iau și să le depun singur; dar să face că nu m'aude, le vără în îndoitura mânecei mantalii și schimbă vorba... În tovărășia lui străbatem cele trei ulițe până la vamă, printr'ale căror ferestre largi și înalte inundă o lumină orbitoare pentru noi cari ieșim din întunericimi ca de iad, lumină ce se proiectează în reflexuri diamantii pe apele Dunării, prăfuite cu spuză de argint viu...

Trimet pe comisar să înștiințeze pe vameș că ne-am conformat și suntem gata la porunci. Grăbit, cu capul gol, îmbrăcat în uniformă de paradă, ne iese înainte și din semnele ce face politicos, în chip de a ne pofti sus, începem a înțelege că n'are tocmai gânduri necinstite. Și pe când machinalicește pășim în vestibul, unde

pe neîntrebate ni-se scot hainele de către niște feciori improvizați, comisarul primește explicațiuni pe cari mi le talmăcește: întâmplându-se ca în ziua aceea să fie făcută inaugurarea noului local de vamă, se dă un banchet, la care domnul vameș bine voiește a mă pofti d'împreună cu căpitanul, profitând de bine venita ocazie a prezenței noastre. Într'o sală largă, corect mobilată, facem cunoștința personalităților orașului prin mijlocirea unui român de origină, părintele Agură, parohul bisericei rusești, un om falnic, frumos, apropiat și deștept, care ne vorbește limba cu accente armonioase și e singurul cu care ne putem înțelege. Ne sunt prezentați: *Golovà* (primarul), *Politiî naciàlnic* (polițaiul), câțiva ofițeri de infanterie și o gloată de negustori, dintr'ale căror nume n'am reținut decât pe-al unui mare proprietar de cherhanale, Nikei Cusminiew, care rupe și puțină românească.

Părintele Agură e comunicativ, spune, frumos, de toate, râde mult, își aduce aminte cu înduioșare de fosta dominațiune românească a Basarabiei căreia a rămas credincios prin legăturile cu biserica lui, de care nu s'a putut

despărți și unde astăzi slujește în rusește. În schimb magistratul orașului, primarul, care ocupă această demnitate încă de pe timpul guvernării române, și care pe la 1870 primise pe Vodă Carol în calitate de Domn Român, numai știe nici-o vorbă românească, sau, ceea ce mi vine mai lesne să cred, se sfiște să o vorbească.

Două uși se deschid la perete și suntem poftiți în sala de ospăț... O masă mare încărcată cu farfurii pline de conserve, piramide de icre, uscături, fructe, felurite bucate, și împodobită cu flori și verdeață, ne adastă ispititoare. Părintele Agură rostește o rugăciune de bine cuvântare, pe care cu toții o ascultăm în picioare și ne așezăm pe locurile ce ni sunt hotărâte. Sticle cu vutcă, garafe cu vinuri roșii și albe, halbe de bere și pahare cu ceai fierbinte, se aduc și completează aranjamentul mesei... Mesenii beau și mănâncă din toate, umflându-și stomahurile cu ciorbe, cu salături, cu vutci și fripturi; sărături și ciaiuri, prăjituri și bere... Ne deprins cu asemenea mâncare, mi-am ales drept ori-ce băutură ceaiul

și drept ori-ce mâncare icrele, cari sunt minunate...

Căpitanul Negrini, așezat tocmai în fața mea, mai politicos decât mine, primiă să i-se verse în paharul lui bere peste vin, vutcă peste ceai, țuică peste vutcă, așa că pe la mijlocul mesei băgai de seamă că ajunsese la nivelul de expansiune al muscalilor.

Pe la sfârșitul mesei se încep tuasturile: pentru Țar, pentru Regele nostru, pentru alianța Franco-Rusă, încă destul de puternică pe atunci, pentru domnul Loubet, pentru armatele ruso-românești cari au fraternizat pe câmpiile Bulgariei, pentru toți câți erau de față și câți am fi putut fi. Domnește un mare entuziasm în care se înțeleg strigătele de: *Da zdràstvuet Tzar* ¹⁾! și *Da zdràstvuet Rossia* ²⁾. Un fonograf își învârtește discurile cu vibrațiuni întrerupte, din cari iese o *Marseillaise* răgușită, pe care muscalii o ascultă cu sfințenie, o aplaudă și cântă, apoi, din gură, aria lui Rouget de l'Isle.

1) *Da zdràstvuet Tzar* = *Trăiască Țarul!*

2) *Da zdràstvuet Rossia* = *Trăiască Rusia!*

Exaltați de entuziasm și de plăcere, toți beau, cântă și se îmbrățișează, — afară de mine, care mă gândesc cum să spăl putina și, de nevoie, beau ceaiuri peste ceaiuri, ce mi curg în pahar din samovarul ce-și clocotește apa.

Sunt ceasurile 10. Se-aude un fluierat prelung și aflăm că o șalupă militară a sosit, neașteptat, din Ismail, aducând pe un colonel care o să inspecteze trupa și pichetul. Ofițerii se trezesc ca prin farmec și dispar ; preotul îi trimite o invitare și răspunsule mulțumitor : va veni după inspecție. Vameșul și polițaiul încep o căzăcească turbată pe vine, alții fac la fel, corurile sunt asurzitoare și bietul fonograf, obosit, își învârtește plăcile, din cari nu se mai înțelege nimic. Sătul și îngrijorat de prea multă întârziere, rog pe părintele să dea de știre ca să mi-se pregătească lotca ; dar vameșul îmi ghi-cește gândurile și se repede încolăcindu-și brațele de gâtul meu, mă sărută și-mi lasă pe obraji urmele vinului ce-i înneacă barba.

Părintele se strecoară, iese, și se 'ntoarce comunicându-mi că lotca s'a desprins de la edec, luată de curent, că barcagii sunt beți morți și în neputință de-a mai merge cu noi... De

bună seamă sunt condamnat să rămân peste noapte aci; numai de-ar avea omenia să-mi dea o odaie ca să mă pot odihni!...

În mijlocul gălăgiei apare, aproape de miezul nopții, ofițerul superior adăstat; un om scund, plăcut, cu ochi blânzi albaștrii, cu argint pe la tâmple și prin barba mică ce poartă; e urmat de vreo cinci ofițeri de diferite grade și arme: suita lui. Se face tăcere, banchetlii prind să-l salute, aplecându-se cu mișcări nesigure, împleticindu-și picioarele și limbile, schimonosindu-se pentru a-i surăde și necutezând să înainteze până la el... Căpitanul Negrini, prin încântământ, e treaz și sunt mulțumit de atitudinea lui surprinzător de corectă, pe care o constată și ochiul cercetător al noului venit. Ni se face cunoștința sa: polcovnicul Peribinosew, comandantul brigadei din Ismail, care îmi adresează cuvântul:

— *Zacem vë knàm pribili?* ¹⁾ Se amestecă părintele Agura și-mi tălmăcește. Răspund franțuzește și mă înțelege, ba și leagă vorba cu mine, pe când, la un colț de masă, ni se ser-

¹⁾ *Zacem vë knàm pribili? Ce vă aduce pe la noi?*

vește câteun ceai, polcovnicul ne vrând, nici el, altă băutură . . .

Ceilalți somnolează pe scaune, moțând și deșteptându-se, din când în când, cu căutături rătăcite în ochii polcovnicului.

Din vorbă 'n vorbă și din ceeace mai spune și părintele Agură, colonelul află de nemulțumitoarea stare în care mă găsesc și foarte mirat că „*gospodin Caimacam*“¹⁾ n'are cel puțin o barcă cu motor pentru a-și face inspecțiile, îmi propune șalupa sa și mă roagă să primesc ca să mă ducă la Periprava. Ii mulțumesc foarte recunoscător, le poftesc noapte bună la toți și mă gătesc de plecare. Ofițerii, din porunca polcovnicului, mă însoțesc la bordul șalupei ce așteaptă bufuindu-și aburii, iar pe punte suirea mea—suprindere plăcută—e salutată cu onoruri.

Vameșul ține numai decăt să mă întovărășască. Eu aș fi mai bucuros să mă scutească și rog pe Nikei să stărue ca să rămână. Dar nu izbutește; el nu vrea să se dea jos din șalupă, unde a apucat să se urce și pornim, pe când cei ce-au rămas ne trimet, depe terață,

¹⁾ Gospodin Caimacam=*Domnu Sub-Prefect*.

saluturi și semne de simpatie prin mișcarea lanternelor aprinse; aud strigăte.

— *Cogdà vè knàm? Do svidània* ¹⁾...

Vameșul scoate din buzunarul paltonului o sticlă cu vutcă, își reîncepe gargariseala, cântă și joacă de plesnesc podelele subt tălpile cismelor lui. Nu mai poate însă; picioarele nu-l mai țin, ochii i-au ieșit din orbite, gâfâie asudat, dă să mă îmbrățișeze, alunecă într'o băltoacă de spirt ce s'a scurs pe scânduri, se ridică, ochelarii îi sar depe nas și cade, ca un sac, pe canapea, pe perna de catifea a colonelului, cu mâna dreaptă atârând în jos și cu degetele încleștate pe butelia din care vutca curge cu gâlgăituri încete...

Șalupa înaintează; în vre-o 20 de minute suntem în fața pichetului nostru din Periprava, luminat cu un singur felinar, și stopează. Ince-tinel și cu băgare de seamă, ca să nu deșteptăm pe vameș, al cărui somn adânc îl trădează sforăitul, ieșim din cabină și scoborim prin întunerice. Nikei Cusminiew e cu noi până ce

¹⁾ *Cogdà vè knàm?* = *Când mai vii?*

Do svidània. = *La revedere.*

trecem puntea de împletitură de nuele, ce se clatină deasupra unor piloți slabi, ne strângem mâinile de despărțire și se 'ntoarce pe bord.

În acest minut, însă, apare umbra vameșului, care s'a deșteptat și a ieșit, cu capul gol, pe punte, vrând să coboare... Nikei izbutește să-l rețină, iar șalupa ocolește cu îndemânare și luminile ei scânteietoare alunecă, pe undele Dunării, ca doi licurici fugari...

De pe punte umbra vameșului se deslușește încă și gesturile de adio, ce ne face cu amândouă mâinile, le înțelegem... Glasul lui răgușit spintecă tăcerea și-l auzim respicat:

— *Ne Zabîvaïte menià!* ¹⁾ *Ne zabîv...*

Șalupa aleargă ca un mersuin și umbra ei se topește ca o nălucă.

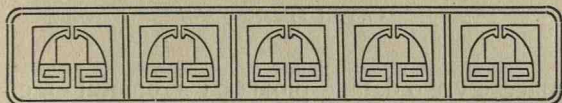
A doua zi, ajungând la Chilia, constatai că ospitalierii mei muscali îmi cotrociseră prin paltonul rămas în vestibul și-mi șterpeliseră din buzunar actele de recensământ ce purtam asu-

1) *Ne zabîvăïte menià* = *Să nu ne uiți!*

pră-mi cu corespondența oficială ce promisem
pe drum.

Cine știe pe ce documente importante vor
fi crezut ei c'au pus mână !...

PLOAIE ȘI SOARE.

E un simțimânt străin acel pe care mi-l produce ploaia.

Cum iubesc pădurea, luna, stelele, sau murmurul râurilor ce curg, tot așa de dragă mi-e și ploaia.

Mă simt mai bun când plouă și cad într'un fel de visare care mă face să uit de toate, care-mi varsă balsam adormitor peste toate simțurile.

Dacă sunt acasă, în ietacul meu încărcat cu gazete, cu cărți și cu portrete de femei frumoase și dacă începe să plouă, las orice lucru, deschid ferestrele și încep să privesc afară, să ascult neînțeleasa simfonie a picăturilor ce cad pe pietre, pe nisip, pe acoperișuri, pe frunzele copacilor, sau izbesc în geamuri.

Nu știu de ce, — și nici n'am căutat să-mi tăl-

măcesc vre-o dată, — ploaia cu sgomotul ei, cu aerul primenit ce se lasă, cu mirosul de pământ udat și de flori sărutate de picături, îmi umple sufletul de-o plăcută moleșală.

Intr'o zi rătăceam pe stradele orașului când m'a apucat o ploaie liniștită, monotonă și frumoasă, o ploaie de toamnă. Toată lumea se grăbiă să intre prin cafenele, prin case, să se adăpostească sau să găsească umbrele. Eu mi-am urmat drumul liniștit și am lăsat să mă plouă, să mă plouă...

Când am ajuns acasă, eram ud până la piele. Dar grija mea n'a fost să-mi schimb veșmintele. Am deschis ferestrele și am început să respir aerul curățit de ploaie. Și, cum reînțepea să plouă, nu m'am mișcat dela geam ascultând melodia picăturilor și alungând toate gândurile.

Ploua încă când m'am trezit din aromeala în care mă doboară totdeauna ploaia. Se înserase, felinarele se aprindeau pe strade și da-lele sclipiau subt reflexul slab al luminilor...

Mi-am luat umbrela și am eșit. Prin ce ulițe m'am afundat n'aș ști să spun. Știu numai că se făcuse noapte cu totul și aripi negre im-

brobodeau pământul. Rar, trecătorii îmi mai ieșau în cale și doar fluieratul gardiștilor mă mai chemă pe lume.

Și am rătăcit, așa, o întreagă noapte...

Târziu de tot am mers acasă. Cu ferestrele deschise și fără să aprind lumînarea, m'am trântit pe-o sofă și am rămas, așa, ascultând cu sfințenie plângerea căderii apei, până ce-am adormit.

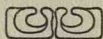
Când m'am deșteptat eră ziuă, ploaia tăcuse, norii sburaseră și soarele năvăliă cu razele lui indiscrete prin ferestrele deschise.

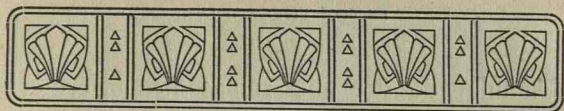
Am sărit, am alergat la geamuri, le-am închis și am lăsat perdelele.

Apoi în negura odăii am rămas mâhnit și pe gânduri.

De ce, așa de curând, soarele îmi împrăștiase fericirea?

1896.

LACRIMI.

Un cer albastru, albastru!.. O zi blondă } poleită cu aur și cald; cald ca un soare }
din visele adolescenților.

Se răsfrâng senine raze de inocență pe frunțile copiilor, surâsul lor e alb, e naiv, e nepomenit de dulce. Și dulce e și aerul pe care-l respiră ei, aceste flori ale făpturei omenești.

De sus cade asupra omenirii ne țăr murită frumusețe; jos e murdărie. Sus sunt îngerii, jos sunt oamenii. Și cum să nu fie murdar acest pământ pe care se scurg toate relele, din care izvorăsc patimile, care înghite toate hoiturile!..

Un cer albastru, albastru!..

Venind dela gară, reîntro în oraș. Fluerul

drumului de fier mi-a rămas încă în creieri, ascuțit și strident...

Am însoțit o femeie, blondă ca și ziua de azi, cu ochii albaștrii ca și albastrul acestui cer de primăvară... Poate că eră însăși primăvara, poate că s'a dus să risipească și norii altor ținuturi, poate că mai stând zilele mele ar fi fost prea senine. Și nu li-e dat oamenilor să se bucure de prea multe zile senine.

Acum e nor și s'a întunecat. De sigur pentru c'a plecat ea. Nu se gândiă că norii o să acopere așa de curând un cer ce lăsase așa de albastru.

E noapte... Și nu e nici o stea pe cerul acesta posomorît.

E o tăcere de altar. O lampă scânteiază lumini trandafirii printr'un glob de cristal. Și lumina aceasta coboară pe pereți cu umbre plâpânde și lucrurile ce atinsese ea până eri par că o plâng, totul poartă încă parfumul făpturii ei.

Noaptea se lasă tot mai tristă... E tăcere, tăcere... Stau într'o sfințenie de extatic și visez...

Nu știu dacă plâng; dar picuri fierbinți simț curgându-mi pe obraji... Aceasta se chiamă a

plânge? Și tot felul de gânduri îmi muncesc mintea. Mă gândesc, fără să-mi dau seama, la Dumnezeu. Lacrimile sunt, de sigur, opera lui cea mai perfectă, sunt coborîrea bunătății lui în sufletele noastre.

Și cu gândul la Dumnezeu, părăsesc odaia tristă din care ea lipsește și unde toate mi-o amintesc.

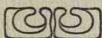
Strada e pustie și stinsă... Și ochii ei albaștri ca și ai cerului ce fusese senin când plecase, îmi luminează mintea. Visez toată făptura ei blondă și 'ntind mâinile, ca pentru a o prinde din fluturarea aripilor.

Plâng.

Ah! lacrimile, ah! marele maestru creator al lacrimelor!

Dar când nu voiu mai aveà lacrimi?

1893.

CUPRINSUL

	<u>Pagina</u>
Prefața	5
✓ Prima durere	7
× O diversă	17
Dintr'o manevră ×	23
→ Complici	37
Ca Insula Șerpilor	43
→ Oracolul	59
Examen de capacitate	83
× Singur	101
Câteva ore în Rusia	107
→ Ploaie și Soare	129
Lacrimi	133

